

Södertörns högskola
Allmänna utbildningsområdet PK
Examensarbete 15p, HT 07
Handledare: Maria Borgström
Examinator: Kenneth Awebro

södertörns
högskola

UNIVERSITY COLLEGE

”Elever med särskilda behov”

En studie om hur tio lärare uppmärksammar elever i behov av särskilt stöd.

Diana Aydogan
Shafira Lahdo

Abstract

We are two students who have written an essay about how teachers notice pupils in need of special support. Our study is about two schools and how they work and help pupils with special support to manage school.

Our interest about this subject has, during the last years, been in our mind. We have through our education got an insight of the challenges that are in the teacher's work and visited at some schools to experience differences between teachers and pupils. We have also read a course about normality and difference, which naturally led us to write this essay.

The purpose of our study was to find out how teachers work to notice pupils in need of special support and how they define these pupils. We would also like to find out which measures and resources there are at the schools.

To be able to make this study we had to do ten in depth interviews with ten different teachers at two schools. We designed the questions on the basis of our research questions, literature and theories in our essay.

On the basis of the information we gathered and the teachers we have interviewed we got different opinions about advantages and disadvantages with special education for pupils in need for special support. The advantages are that a pupil can study in his own tempo and receive extra support, get easier material, more individual suited education etc. A disadvantage can be that other pupils understand pupils with special education negative.

In our result we can see that the most teachers we have intervjued associate pupils in need of special support with different types of diagnosis and concentration difficulties. The most common difficulties pupils have, according to our sources, are read- and writedifficulties and difficulties in mathematics. Further conclusion is that teachers discover pupils difficulties easier by working with pupils in need of special support. The teachers mean that the longer they work, the easier it is to discover pupils difficulties.

Keywords: Pupils with special support, normality, divergence, segregation including and integration including.

Innehållsförteckning

1. Problemområde	5
1.1 Skollagen, läroplanen och barnkonventionen	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Metod, material	6
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Källkritik	8
1.6 Etiska överväganden.....	8
1.7 Forskningsläge	8
2. Definitioner och begrepp	9
2.1 ”Elever med särskilda behov”	10
2.2 Åtgärdsprogram	10
2.3 Elever med läs- och skrivsvårigheter, dyslexi	11
2.4 Elever med matematiksvårigheter, dyskalkyli.....	12
2.5 Elever med DAMP/MBD.....	12
2.6 Elever med AD/HD	12
2.7 Elever med Aspergers syndrom	13
2.8 Elever med autism	13
2.9 Elever med hörselskada.....	13
2.10 Elever med synskador	14
3. Specialpedagogik i historiskt perspektiv.....	14
4. Lärarens uppgift.....	16
5. Teorier	18
5.1 ”Normalitet och avvikelse”	18
5.2 Social rättvisa	19
5.3 Segregerande och inkluderande integrering	20

6. Undersökning	21
6.1 Presentation av skola A och B	22
6.2 Sammanställning av intervjuerna	23
6.3 Vilken är den största utmaningen i ditt yrke? Finns det några svårigheter?	24
6.4 Hur skulle du definiera elever i behov av särskilt stöd?	25
6.5 Hur uppmärksammar du elever med svårigheter? Är det enklare att upptäcka svårigheter beroende på vilket ämne du undervisar i?	26
6.6 Vilka är de vanligaste svårigheterna dina elever har?	27
6.7 Vilka metoder använder du dig av i din undervisning för att nå alla dina elever?	28
6.8 Vad gör du när du upptäcker att en elev har svårigheter? Har du individuella åtgärder eller är de gemensamma för hela skolan?	29
6.9 Anser du att elever med svårigheter ska inkluderas eller exkluderas i den ordinarie klassen? Vilka fördelar och nackdelar finner du i detta?	31
7. Analys	32
8. Resultat	37
9. Avslutande diskussion	38
10. Slutsatser	40
11. Vidare forskning	41
12. Litteraturförteckning	42
12.1 Uppsatser	43
12.2 Internet	43

Bilaga

1. Problemområde

Vi är två lärarstudenter som har gjort en studie om hur lärare uppmärksammar elever i behov av särskilt stöd. Vi har undersökt hur två skolor arbetar för att ge elever i behov av stöd förutsättningar för att klara av grundskolan. Studien bygger på intervjuer med fem behöriga lärare i respektive skola. Vi har genom vår verksamhetsförlagda utbildning fått inblick i läraryrkets utmaningar och då vi båda har varit på olika skolor under vår utbildning har vi upplevt olikheter mellan både skolor och lärare. Vi har bland annat läst en kurs om normalitet och avvikelser på Södertörns Högskola, vilket bidragit till vårt stora intresse för elever i behov av särskilt stöd. Intresset har funnits länge och därav val av studie, dessutom anser vi att det är nödvändig kunskap i vårt framtida yrke som lärare.

Vår utbildning har präglats av skollagen och läroplanens syn på hur en skola för alla ska se ut. För att läsaren ska få en inblick i vad dessa dokument säger presenterar vi dem nedan.

1.1 Skollagen, läroplanen och barnkonventionen

I skollagen står det att skolan ska ta hänsyn till de elever som är i behov av särskilt stöd. Skolan ska i samarbete med föräldrar ge eleverna kunskaper, färdigheter och utveckla dem till ansvarstagande människor och goda samhällsmedborgare.¹ I läroplanen för grundskolan 1994 står det bland annat att undervisningen ska anpassas till varje elevs behov och förutsättningar. Skolan har också ett särskilt ansvar för de elever som av olika skäl har svårigheter att nå målen.² Dagens läroplan (1994) anger vissa krav på arbetsmiljön i skolan, där det dels framgår bland annat att skolan ska sträva efter att vara en trygg plats för barn och ungdomar. Ett annat krav är att skolan ska väcka elevers intresse och lust till att lära samt skapa förutsättningar för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Dessutom ska varje elev ha möjlighet att övervinna svårigheter och få utvecklas i skolan.³ I FN:s konvention om barns rättigheter står det att,

det handikappade barnet har effektiv tillgång till och erhåller undervisning och utbildning, hälso- och sjukvård, habilitering, förberedelse för arbetslivet och möjligheter till rekreation på ett sätt

¹ http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&dok_id=SFS1985:1100&rm=1985&bet=1985:1100

² Lpo 94 s. 13

³ Teveborg; Lennart *Elever i behov av särskilt stöd* 2001:13-14

som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling, innefattande dess kulturella och andliga utveckling.⁴

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår undersökning är att ta reda på hur lärare arbetar för att uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd och hur de definierar elever med behov av stöd. Vi vill även få reda på vilka åtgärder och resurser som finns i skolorna. För att kunna undersöka detta ska vi utföra tio djupintervjuer med lärare, i två skolor. Syftet är inte att göra en jämförande studie mellan dessa skolor, utan för att dessa var tillgängliga och kunde ställa upp. Vi har valt att göra denna studie då vi anser att det är en viktig del i läraryrket.

Vår studies frågeställningar blir då följande:

1. *Hur uppmärksammar lärare elever med särskilda behov? Om läraren upptäcker att en elev har svårigheter hur går hon/han vidare med detta?*
2. *Hur definierar lärare elever med särskilda behov?*
3. *Anser lärare att elever med särskilda behov bör integreras eller segregeras i den ordinarie undervisningen?*

1.3 Metod och material

Både vårt syfte och frågeställningar gör en kvalitativ metod mest lämplig för vår undersökning. Vid en kvalitativ undersökning samlar forskaren in data, analyserar och tolkar den som inte kan kvantifieras, det vill säga formuleras i sifferform. En kvalitativ metod lämpar sig om syftet med undersökningen är att utveckla ett djupare förstående och forskaren har av intresse att skapa mer klarhet kring ett begrepp eller fenomen. Styrkan i den kvalitativa metoden är att den beskriver helheten av en bestämd händelse, vilket gör att en forskare får en djupare förståelse för undersökningen.⁵ Intervjuaren bör vara förberedd och engagerad kring området som ska studeras för att intervjun ska vara givande. Det är viktigt att intervjuaren ger

⁴ <http://www.plansverige.org/action/hottopics/childrensrights/barnkonventionen/> Artikel 23, punkt 3

⁵ Lekvall, Per & Wahlbin, Clas, *Information för marknadsföringsbeslut* 1993:151-152

informanten utrymme att svara med egna ord, ställer rätt frågor och lyssnar på vad som sägs, för att informanten inte ska känna sig osäker. Ordningen på intervjufrågorna kan komma att variera under intervjuens gång, då intervjuaren kan välja att ställa frågorna efter vad som passar till det föregående svaret.⁶ Intervjuaren bör bland annat undvika svåra begrepp, ställa långa och ledande frågor.⁷

För att kunna få svar på våra frågeställningar har vi genomfört tio kvalitativa samtalsintervjuer med behöriga lärare, i två skolor. En kvalitativ undersökning gav oss djupare förståelse för hur dessa lärare arbetar med elever med särskilda behov. Med denna information ville vi ta reda på hur lärarna definierar elever med behov av stöd, hur de arbetar för att förbättra elevers skolsituation och om detta förbättringsarbete sker gemensamt eller individuellt. Vidare har vi undersökt vilka åtgärder och resurser som finns för elever med särskilda behov, i respektive skola. Vi har även undersökt om vissa lärare har enklare att upptäcka elever med särskilda behov, beroende på vilket ämne de undervisar i. Vi har även undersökt om lärare anser att man bör integrera eller segregera elever med särskilda behov.

För att få ett godkännande att utföra intervjuerna kontaktade vi skolledningen i respektive skola. Vidare skickade vi e-post till tio lärare och stämde av en tid med dem. Då vi hade bokat in dessa besökte vi skolorna och intervjuade lärarna enskilt. Frågorna vi ställde informanterna formulerade vi utifrån vår litteratur och våra teoretiska utgångspunkter. Vi har analyserat svaren som vi har fått från våra informanter, dock är dessa inte allmängiltiga och därför är denna studie inte generaliserbar.

Då vi intervjuade var våra frågor nedskrivna på en sida, för att hålla oss inom ramen för vår studie. Vi hade både bandspelare och anteckningshäfte till hands då vi intervjuade, anteckningshäftet använde vi då eventuella frågor dök upp. Då vi intervjuade våra informanter försökte vi inte styra dem i deras svar. Vi formulerade öppna diskussionsfrågor som krävde mer utförliga svar och gav dem möjlighet att ta den tid de behövde samt att vi ställde dem följdfrågor då det behöves. Då vi kvalitativt bearbetat ljudinspelningen har vi transkriberat intervjuerna för att läsaren ska få möjlighet att ta del av hela intervjun. Vi var medvetna om att detta skulle bli både tids- och arbetskrävande.⁸ Transkriberingen finns som bilaga i slutet av uppsatsen.

⁶ Patel, Runa & Davidson, Bo, *Forskningsmetodikens grunder*, 2003:78-79

⁷ Ibid. 74-75

⁸ Ibid. 119

I analys- och diskussionsavsnittet har vi tolkat vårt empiriska material utifrån de teorier vi presenterar senare i uppsatsen. Förutom våra intervjuer har litteratur som berört vårt ämne varit underlag för vår studie.

1.4 Avgränsningar

Vi har gjort tre avgränsningar i vår studie. Vi kom överens om att intervju med tio behöriga lärare i två skolor skulle vara lämpligt för vår studie, med tanke på tidsbegränsningen. Den andra avgränsningen var att vi utförde vår studie i två skolor, då endast fem ställde upp i respektive skola. Vår tredje avgränsning är att vi har intervjuat lärare inom årskurserna fyra till nio, då vi själva i vårt framtida yrke som lärare kommer att undervisa i dessa årskurser.

1.5 Källkritik

Givetvis har vi förhållit oss kritiskt till de svar som vi fick från våra informanter, då vi vet att det kan finnas någon tendens bakom svaren. Med tendens menar vi att lärarna kan ha svarat på det sätt som förväntas av frågan.

1.6 Etiska överväganden

Det är viktigt att intervjuaren förklarar vad informantens svar kommer att användas till, om det är konfidentiellt eller inte.⁹ Vi har inte namngivit lärarnas riktiga namn och inte heller namnet på de skolor de arbetar i, av sekretessskäl. Vi anser inte heller att det inte är väsentligt för studiens resultat.

1.7 Forskningsläge

Bengt Persson gör en studie i sin bok *Elevens olikheter och specialpedagogisk kunskap* (2001) som kan likna vår studie. Persson som är filosofie doktor i pedagogik arbetar med specialpedagogisk forskning och utbildning och hans studie bygger på hur det

⁹ Patel, Runa & Davidson, Bo, *Forskningsmetodikens grunder*, 2003:70

specialpedagogiska arbetet ser ut i skolan. Persson refererar till sin tidigare studie som han har genomfört vid Göteborgs universitet. Han har sammanlagt intervjuat 80 lärare, speciallärare och rektorer, som förklarar olika skolors specialpedagogiska arbete. De frågor som genomsyrat hans forskning är bland annat hur informanterna definierar begreppet specialpedagogik, på vilket sätt specialpedagogisk verksamhet skiljer sig från klassundervisning, vad som avgör vilka elever som skall få specialpedagogisk hjälp och vilka faktorer avgör de specialpedagogiska insatsernas omfattning. Denna forskning liknar vår studie till viss del, dock kommer vår studie inte bli lika omfattande, då vi enbart intervjuar tio lärare.

Även Magnus Tideman som undervisar i specialpedagogik har gjort en studie som handlar om elever i behov av särskilt stöd och definitionen av normalitet och avvikelse i skolan. Tidemans bok *Den stora utmaningen, om att se olikhet som resurs i skolan* påminner också om vår studie. Tideman talar om att eleverna i skolan har olika förutsättningar, förmågor och behov. Han menar att det är en stor utmaning för dagens skola att se elevers olikheter som en tillgång, istället tydliggöras elevernas skillnader som problem. Tidemans studie grundar sig på en enkätundersökning där hans informanter består av lärare, elever, föräldrar, specialpedagoger, skolledare och politiker. Syftet med undersökningen är att få en bild av vad dessa aktörer anser om elevers svårigheter i skolan och hur de ser på normalitet och avvikelse i grundskolan.

En tredje studie som berör vårt ämne har gjorts av Per Browall. Browall bygger också sin studie på en enkätundersökning och undersöker hur ansvarsfördelningen ser ut kring elever i behov av särskilt stöd. Dock är han mer inriktad på brister i ansvarsfördelningen mellan personalen i en skola. Syftet med studien är att synliggöra eventuella brister i arbetet kring elever i behov av särskilt stöd. Studiens resultat är att det finns luckor kring elever i behov av särskilt stöd.¹⁰

2. Definitioner och begrepp

I vår studie har vi valt att använda oss av *elever med särskilda behov* som ett samlingsbegrepp för alla de svårigheter, hinder, problem, störningar och handikapp som kan förekomma i

¹⁰Browall, Per, *Fallstudie av Ansvarsfördelningen kring elever i behov av särskilt stöd*, 2003

skolan. Skolpsykologen Sverre Asmervik menar att begreppet *funktionshämning* inte är ett allmänt vedertaget begrepp i Sverige, där uttrycken handikapp, hinder, störning eller ”särskilda behov” oftare kommer till användning. Enligt Asmervik är funktionshinder en nedsättning av fysisk eller psykisk funktionsförmåga.¹¹

2.1 ”Elever med särskilda behov”

Elever med särskilda behov placeras många gånger under en och samma kategori. Elever kan ha olika svårigheter och funktionshinder, men hamnar mestadels under kategorin ”avvikande”. Det står i både skollagen och läroplanen att lärare inte ska kategorisera barn utifrån kön, etnicitet, religionstillhörighet, sexuell läggning eller funktionshinder.¹²

Lennart Teveborg, generaldirektör för *Statens institution för handikappsfrågor i skolan* (SIH) skriver att alla elever har rätt till utbildning. Dessutom har elever rätt att utvecklas på bästa möjliga sätt, för att lyckas med detta ska läraren utgå från elevernas förutsättningar, intressen och behov. Med hjälp av utvecklingsplanen för förskola, skola och vuxenutbildning förklarar Teveborg vikten av *en skola för alla*. En skola för alla innebär att alla elever ses som enskilda individer och bemöts med respekt oberoende bakgrund. Detta ger utrymme för elevers erfarenheter där de får tillgång till en undervisning anpassad efter deras behov. Dessa elever ska också anpassas till de förändringar som sker i samhället, vilket ställer krav på skolor och lärare. Två krav är ökad kunskap om elever med olika svårigheter och åtgärdsprogram för elevers utbildning.¹³

2.2 Åtgärdsprogram

Åtgärdsprogram är en dokumentation och planering som nedtecknas för elever som är i behov av särskilt stöd. Det ska finnas en åtgärdsplan för elever med särskilda behov och för elever som inte uppnår målen i skolan. Åtgärdsprogramsbegreppet tillkom år 2000 men har tidigare funnits i andra former. De tidigare förespråkade inte individanpassad undervisning, det handlade främst om att ”bota” elever som hade svårigheter i skolan. Då dessa elever hade

¹¹ Asmervik, Sverre, *Barn med behov av särskilt stöd*, 1993:7

¹² Skolverket Allmänna råd och kommentarer. *För arbetet med att främja likabehandling*, 2006:9

¹³ Teveborg, Lennart, *Elever i behov av särskilt stöd*, 2001:3

botats skulle de återgå till den ordinarie undervisningen. I utredningen om skolans inre arbete, SIA (SOU 1 974:53) insåg SIA att de föregående planerna talade om elevernas brister snarare än verksamhetens brister. Efter utredningen skulle skolan utvecklas till en mer lärande miljö och SIA ansåg att skolan nu skulle granskas i undervisningens arbetsformer. De nya åtgärdsprogrammen skulle också stärka personalens kompetens där åtgärderna skulle utvecklas på både individ- och organisationsnivå. Syftet var nu att elever och föräldrar skulle bli mer involverade i åtgärdsprogrammen.¹⁴

Här nedan presenterar vi olika former av svårigheter som kan förekomma under en elevs skolgång, som innebär att de behöver särskilt stöd.

2.3 Elever med läs- och skrivsvårigheter, dyslexi

Asmervik skriver att läs och skrivsvårigheter innebär att en elev inte har de färdigheter i skriftspråket som det förväntas ha i den ålder eller årskurs de går i. En del elever har både läs- och skrivsvårigheter medan andra elever enbart har en svårighet.¹⁵ Medicinsk forskning talar om att dyslexi är ett genetiskt, neuro- biologiskt handikapp. Dyslexi är läs- och skrivsvårigheter men kan även innebära olikheter i språk- eller skrivutvecklingen.¹⁶ Enligt Teveborg har många forskare haft svårt att definiera dyslexi, läs- och skrivsvårigheter, men det vanligaste är att dyslexi förknippas med biologiska faktorer medan läs- och skrivsvårigheter beror på andra orsaker. Vanliga symptom för läs- och skrivsvårigheter är att eleven kastar om eller missar bokstäver och siffror, samt förväxling av bokstäver. En del elever kan knappt skriva sitt namn medan andra har svårt att stava rätt. Detta och andra faktorer kan få eleven att känna sig underlägsen och sämre än sina klasskamrater. Grunden för all undervisning är att läsa och skriva därför är det viktigt att både lärare och föräldrar redan i tidig ålder motverkar dessa svårigheter. Det är viktigt att stärka elevens självförtroende och låta eleven arbeta i sin egen takt. Samtidigt ska skolan förse eleven med olika hjälpmedel som kan underlätta undervisningen med hjälp av exempelvis dator eller bandspelare. Skriftlig information bör kompletteras med ljudband och det som skrivs upp på tavlan bör ges till

¹⁴ Persson, Bengt, *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*, 2001:120-121

¹⁵ Asmervik, Sverre, *Barn med behov av särskilt stöd*, 1993:99-100

¹⁶ Börjesson, Mats, *Om skolbarns olikheter*, 1997: 53

eleven på ett papper, så att eleven har möjlighet att vara med i den ordinarie undervisningen.¹⁷ Det här är en del av de insatser och åtgärder som elever med läs- och skrivsvårigheter kan få.

2.4 Elever med matematiksvårigheter, dyskalkyli

Elever med svårigheter i matematik även kallat dyskalkyli, har ofta lägre kunskaper i matematik än andra elever i samma ålder. Det är vanligt att eleven missar eller kastar om siffror och har svårigheter att lösa matematiska problem. Ett tecken på att en elev har dyskalkyli är att eleven visar olust till undervisningen och kan vilseleda läraren i uträkningar genom gissningar. De kan också ha andra funktionshinder exempelvis utvecklingsstörning, motivationsmässiga besvär och koncentrationssvårigheter. Då en lärare har en elev med dyskalkyli måste den anpassa undervisningen efter elevens behov och förutsättningar.¹⁸

2.5 Elever med DAMP/ MBD

Mats Börjesson, filosofie doktor i sociologi förklarar att förkortningarna DAMP och MBD står för *Deficits in Attention, Motor Control and perception* och *Minimal Brain Dysfunction*. DAMP/MBD är vanligt och uppstår på grund av skador i nervsystemet, vilket vanligtvis uppstår under fostertiden eller barnets första år. Barn som har DAMP/MBD kan ha koncentrationssvårigheter, störningar i motoriken eller svårigheter att bearbeta intryck vilket kan påverka barnets skolgång. Däremot finns det olika grader av DAMP/MBD där en del har koncentrationssvårigheter medan andra är väldigt lugna och underaktiva.¹⁹

2.6 Elever med AD/HD

Elever som har AD/HD, *Attention Deficit Hyperactivity Disorder*, har vanligtvis uppmärksamhetsproblem och är hyperaktiva. Det kan vara svårt att skilja på normal aktivitet och hyperaktivitet vilket gör det svårt att diagnostisera AD/HD. För att diagnostisera AD/HD

¹⁷ Teveborg, Lennart, *Elever i behov av särskilt stöd*, 2001: 46-48

¹⁸ Ibid. 63-64

¹⁹ Börjesson, Mats, *Om skolbarns olikheter*, 1997: 44-46

måste hyperaktiviteten varat i mer än ett halvår. Det är vanligt att elever med AD/HD byter aktiviteter ständigt, sover för lite och har svårt att sitta still. Dessutom är det vanligt att eleven är impulsiv och gör saker utan att tänka sig för innan, blir eleven tillsagd kan den utbrista i ett raseriutbrott.²⁰

2.7 Elever med Aspergers syndrom

Det finns olika grader av Aspergers syndrom vilket kan framträda olika starkt hos olika människor. Ett vanligaste symptom är att eleven reagerar våldsamt eller oväntat som kan upplevas ouppfostrade. Dessutom har eleven svårt för förändringar, rutinbundenhet är viktigt för dessa elever. Elever med Asperger syndrom talar oftast på ett avvikande och entonigt sätt, där de tolkar språk och uttryck bokstavligt. Eleven kan upplevas som klumpig men i själva verket handlar det om att barnet har en försenad motorisk utveckling.²¹

2.8 Elever med autism

Symptomen för autism är väldigt lika Aspergers syndrom, barnet kan reagera våldsamt och oväntat samt ha svårt för förändringar. Barn med autism är försenade i sin motoriska utveckling och kan visa märkliga rörelsemönster, som att gå på tå, vagga fram och tillbaka.²²

2.9 Elever med hörselskada

Hörselskada är idag ett samlingsbegrepp för alla människor som är döva eller har nedsatt hörsel.²³ Kommunikation och språk är betydelsefulla färdigheter som vi människor är beroende av varav hörselskador betraktas som en form av kommunikationshandikapp. Språklig kompetens relateras ofta till normalitet och om döva barn ska få en språklig och kommunikativ kompetens, är visuell stimulans nödvändig.²⁴

²⁰ Asmervik, Sverre, Ogden, Terje & Rygvold, Anne-Lise (red.) *Barn med behov av särskilt stöd*, 2001: 316-319

²¹ Teveborg, Lennart, *Elever i behov av särskilt stöd*, 2001: 42-43

²² Ibid. 44-45

²³ Asmervik, Sverre, *Barn med behov av särskilt stöd*, 1993:223

²⁴ Ibid. 225-227

2.10 Elever med synskador

Synskada är ett samlingsbegrepp för blinda individer. Även personer med nedsatt synförmåga räknas som synskadade. Synskadade barn och ungdomar är en relativt liten grupp i skolan, på grund av dess skada behöver de speciell hjälp och speciella läromedel. Dock är kunskaperna om synnedsättningar i skolan sämre än inom andra specialpedagogiska områden, på grund av den relativt lilla gruppen synskadade elever.²⁵

3. Specialpedagogik i historiskt perspektiv

Rolf Helldin som är universitetslektor i specialpedagogik har tidigare analyserat specialundervisningens historiska utveckling. Då utgick han från hur avvikande och fattiga barn integrerades i undervisningen i Sverige och Norge. Helldin menar att kampen för en jämlik och demokratisk skola för alla barn i Sverige har varit aktuell under en längre tid, och att debatten började så tidigt som i början av 1800-talet. Vidare skriver Helldin att en mer eller mindre debatt kring en skola för alla barn kan ha spårats så långt tillbaka som till de första skolpolitiska texterna på 1600-talet.²⁶ I slutet på 1800-talet fanns det utbildade lärare för avvikande barn. Dessa lärare var oftast förskolelärare som vidareutbildade sig och ansvarade för att uppfostra och undervisa de avvikande barnen så gott de kunde.²⁷

Helldin hänvisar till Sally Tomlinson som är en engelsk utbildningssociolog. Enligt Tomlinson har ledande grupper i alla tider diskuterat de socialt svaga och avvikande människorna i samhället. Dessa kan oftast inte tala för sig själva, vilket gör det svårt för dem att tala om vilka förbättringar som bör ske i utbildningen. De har alltså ingen chans att påverka utbildningssystemets orättvisor menar Tomlinson.²⁸

Persson skriver om diskussionerna kring specialpedagogikens framväxt i den svenska skolan kring 1800-talets slut. Elever som ansågs svaga och mindre begåvande skadade folkskolans rykte. Även lärarna betraktade svaga elever som en belastning både för undervisningen och för de ”normala” eleverna. Inställningen var att elever med svårigheter skulle separeras från

²⁵ Asmervik, Sverre, *Barn med behov av särskilt stöd*, 1993:193

²⁶ Helldin, Rolf, *Specialpedagogisk kunskap som ett socialt problem*, 1997:11

²⁷ Ibid. 32

²⁸ Ibid. 12

den ordinarie klassen då de inte klarade av att tillgodogöra sig undervisningen. Enligt Persson är detta en tydlig avgränsning kring vad som är normalt och avvikande, och han menar att detta fortfarande råder i skolans värld. Persson är intresserad av hur det kommer sig att vissa barn definieras som avvikande. Efter att ha arbetat som speciallärare i några år började Persson försöka upptäcka för- och nackdelarna med hans yrke. Det positiva var att eleverna kände att de hade en vuxen som ”tog hand om” dem, medan det negativa var att eleverna inte lärde sig mer än i den ordinarie undervisningen.²⁹

Efter andra världskriget nedtecknades det i 1946 års skolkommision att specialundervisningen liknades vid den klassiska kvarsittningen, vilket bidrog till att det tillämpades en individuell undervisning inom den ordinarie. Under 1957 års skolberedning kom förslaget om differentiering återigen upp och specialundervisningen skulle vara till hjälp för elever med svårigheter. Då grundskolan växte fram, växte även behovet av specialundervisning och under 70-talet infördes så kallad ”samordnad specialundervisning”. I den samordnade undervisningen undervisade en speciallärare i ämnena matematik och svenska, eleverna fick särskilt material som de arbetade med i ett lägre tempo. Då läroplanen för grundskolan år 1969 (Lgr 69) nedtecknades ville man återigen integrera elever med olika funktionshinder i den ordinarie klassen. Perioden efter läroplanens utformning kännetecknas av en tid då man talar om specialpedagogikens innebörd. Persson tar upp regeringens utredning vilket under den tiden kom fram till att allt för många elever hade tillgång till specialundervisning. Detta i sin tur bidrog till att innebörden av specialpedagogiken gick förlorad. Den följande läroplanen, Lgr 80 betonade specialundervisningens betydelse och att undervisningen skulle vara en tillfällig undervisning där skolan skulle skapa möjligheter för dessa elever. Tanken var att eleverna skulle få specialundervisning under en kortare period för att sedan återgå till den ordinarie undervisningen, då specialläraren ansåg att eleven inte var i behov av stöd längre.

Under 1980-talet inleddes decentraliseringen vilket medförde att ansvar och rättigheter från staten överlämnades till kommunerna. Riksdagen ville dock att staten skulle styra den kommunala verksamheten med uppsatta mål och inte som tidigare att staten styrde verksamheten i detalj. Kommunerna fick nu möjlighet att lokalt utforma skolverksamheten inom ramen av regeringen och riksdagens beslut. Detta innebar också att rektorernas ansvar

²⁹ Persson, Bengt, *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*, 2001:3

ökade och de fick större kontroll över skolans ekonomi. Under perioden 1992 till och med 1998 minskade kommunerna resurserna inom specialundervisningen och skolorna satsade inte på att öka kompetensen inom specialpedagogiken.³⁰ Vilket ledde till mindre stöd för de elever som hade svårigheter i skolan.³¹

Tideman skriver att i början på 1900-talet integrerades inte barn med skolsvårigheter i den ordinarie undervisningen, med motiveringen att det var för deras eget bästa. Efter andra världskriget kritiserades skolan för detta och med stöd i demokratitanken såg man skolan som en plats där variation skulle accepteras. Trots detta inkluderades inte alla elever, exempelvis barn med utvecklingsstörning fick ingen undervisning alls. På 1990-talet fastställdes en regel att barn genom sitt medborgarskap har rätt till undervisning i skolan oavsett svårigheter. Det var också under denna tid som begreppet *inclusion* (inkludering) introducerades. Tanken med detta var att skapa en skola för alla barn och ungdomar oavsett funktionshinder.³²

Även Jane Brodin skriver att år 1944 infördes den första lag som gav avvikande barn rätt att gå i skolan. Men detta inkluderade inte alla barn med utvecklingsstörning, utan enbart de som ansågs vara läraktiga. Lagen följdes upp av ytterligare en lag tio år senare som gav psykiskt efterblivna barn möjlighet till undervisning.³³ Brodin skriver vidare att 1967 uppkom ytterligare en lag som var ett komplement till de tidigare lagarna. Denna infördes då de tidigare lagarna inte räckte till för att försäkra att elever med utvecklingsstörning hade rätt till skolgång.³⁴

4. Lärarens uppgift

Anne-Marie Kveli, lektor i pedagogik talar om att lärare alltid bör vara öppna för nya utmaningar. Kveli menar att om en lärarstudent under sin utbildning inte fått erfara olika skolsituationer kan det leda till att hon eller han får en chock då de väl börjar arbeta som lärare. Därför är det viktigt att se läraryrket som en process där läraren utvecklar sin kompetens kontinuerligt.³⁵ Lärare har i skyldighet att ta del av sina elevers livssituation, vilket

³⁰ Persson, Bengt, *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*, 2001:14-17

³¹ Ibid. 55

³² Tideman, Magnus, m.fl. *Den stora utmaningen*, 2005:17

³³ Brodin, Jane & Lindstrand, Peg *Perspektiv på en skola för alla*, 2004:48

³⁴ Ibid. 53

³⁵ Kveli, Anne-Marie *Att vara lärare*, 1994:18

även Lpo 94 betonar.³⁶ Kveli talar vidare om att samhället kännetecknas av individualism. Människor talar om möjligheter och rättigheter, därför ska lärare vara ett stöd för varje enskild elev i sin utvecklingsprocess.³⁷ Den viktigaste principen som tas upp i Lpo 94 är att ”*undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov*”. I och med detta har läraren en stor utmaning i sitt yrke.³⁸ En del lärare upplever att de inte räcker till på grund av bland annat för stora klasser och tidskrävande arbetsuppgifter.³⁹ Kveli talar också om att då lärare planerar och utför sin undervisning är det viktigt att titta på vilka elevförutsättningar som finns i klassen. Viktiga frågor är, vem är eleven och vad kan eleven sedan tidigare? Samt vilka är elevens resurser eller eventuella svagheter och vilka intressen eleven har? Det är även viktigt för läraren att känna till vilket stöd eleven har hemifrån och hur kan eller bör eleven följas upp?⁴⁰ För att genomföra en anpassad undervisning måste läraren lära känna sina elever först och sedan tänka hur hon eller han kan hjälpa varje enskild elev på bästa möjliga sätt både på kortare och längre sikt.⁴¹ Kveli konstaterar att det kan vara väldigt svårt för en lärare att ta del av alla sina elevers förutsättningar och behov, de flesta lärare upplever det som den största utmaningen i sitt yrke. Tidigare var det lätt att placera eleverna utifrån begåvningsnivå, men på 70-talet kom man på att detta inte var positivt, detta kunde leda till att eleverna kände sig nedvärderade. Idag får alla möjligheten att vara med i den ordinarie klassen och eventuellt får specialundervisning och hjälp vid behov. Då dessa elever är integrerade i den ordinarie undervisningen måste läraren variera sitt arbetssätt, både i innehåll och i arbetsform. Ett av det större ansvar en lärare har är att vara uppmärksam och upptäcka om det finns ett behov hos eleven och vidare bör läraren söka hjälp hos ledningen. En lärare kan inte vara expert inom alla problem och diagnoser, men det är nyttigt att veta vilka rättigheter eleven har, vilka resurser och hjälpinsatser som finns på skolan.⁴² Kveli tycker det är intressant att veta om lärare behöver pedagogisk utbildning? Genom en pedagogisk utbildning lär man sig teorierna kring hur man kan bli en bra lärare innan man börjar praktisera lärandet.⁴³ Asmervik skriver att lärare inte ska överbetona barnens normalitet så att problemen bortses. Eleven kan då gå miste om den hjälp hon eller han i själva verket behöver.⁴⁴

³⁶ Kveli, Anne-Marie *Att vara lärare*, 1994:21

³⁷ Ibid. 27-28

³⁸ Ibid. 30

³⁹ Ibid. 100

⁴⁰ Ibid. 80

⁴¹ Ibid. 89

⁴² Ibid. 94-96

⁴³ Ibid. 58

⁴⁴ Asmervik, Sverre, *Barn med behov av särskilt stöd*, 1993:8

Kveli menar att ett avvikande beteende har olika former. En del elever kan vara väldigt tysta att man ibland inte märker av deras behov av stöd, därför är det viktigt att ha kunskaper om barns utveckling och beteenden.⁴⁵ Elsie Edlund skriver också om detta i sin artikel *Barn som far illa* att vissa funktionshinder kan ses med blotta ögat, medan andra är mycket svårare att tyda. Därför är det viktigt att vara medveten om att vissa elever har behov som måste tillfredställas så att de vidare kan utvecklas positivt.⁴⁶

Birgitta Kullberg, forskare i etnografi skriver att lärarens förhållningssätt påverkar elevens lärande. Lärarens förhållningssätt påverkar elevens lust att lära och enligt hennes studie kring elevens syn på hur lärare ska vara sammanfattas att lärare ska vara engagerade, positiva, tålmodiga, inspirera och kunna undervisa. Kullbergs slutsats är att lärare ska vara *supermänniskor* och en lärares baskunskap ska känna till hur elever till sig kunskap.⁴⁷ Även Peder Haug som är fil. dr och professor i pedagogik skriver att lärare bör ha goda kunskaper som är både generella och universella för att kunna undervisa alla barn.⁴⁸

5. Teorier

Vi ska i dels utgå från Magnus Tidemans teorier kring normalitet och avvikelse samt Peder Haugs teori angående inkluderande och segregering.

5.1 ”Normalitet och avvikelse”

Tideman skriver att vi kategoriserar människor utifrån värderingar och idéstrukturer som råder i samhället. Tideman menar att det i alla tider funnits grupper som har kämpat för att få rätten att avgöra vem som anses vara normal respektive avvikande i samhället. Det finns föreställningar i samhället om hur en människa bör vara, ingår man i denna kategori anses man vara normal. Människor som hamnar utanför denna grupp anses vara onormala. Vilka som har hört till den onormala eller den avvikande gruppen har skiftat över tid. Under det senaste århundradet har bland annat utvecklingsstörda, fattiga och kriminella utpekats som avvikande.⁴⁹

⁴⁵ Kveli, Anne-Marie, *Att vara lärare*, 1994: 101

⁴⁶ Bergquist, Siv m.fl. *Att möta barn i behov av särskilt stöd*, 1998:34

⁴⁷ Kullberg, Birgitta, *Lust- och undervisningsbaserat lärande*, 2004:112-113

⁴⁸ Haug, Peder, *pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*, 1998:22

⁴⁹ Tideman, Magnus, m.fl. *Den stora utmaningen*, 2005:15-16

Under 1700-talet fanns en förklaring till varför en del barn var avvikande. Dessa förklaringar kunde exempelvis vara att barnens föräldrar brutit mot kyrkans bud, eller att barnet var utsatt av ett onaturligt väsen. Under 1800-talet började avvikande beteenden hos människor alltmer förklaras i medicinska och pedagogiska termer, vilket bidrog till att olika avvikelser kunde skiljas från varandra.⁵⁰

Tideman visar att synen på normalitet kan förekomma på tre olika sätt. Den första synen på normalitet kallas för *statisk normalitet*, och ligger inom ramen för det vanliga, genomsnittliga och normala tillståndet. Här definieras normalitet utifrån ett medelvärde, där avvikelse inte ingår i det normala området. Utifrån *normativ normalitet* utgår man från värderingar som råder i samhället, vilket innebär att värderingarna kan variera under olika tidsperioder. I den tredje synen på normalitet, *individuell eller medicinsk normalitet*, utgår man från en frisk människa. Denna person avviker inte på något medicinskt sätt. Den som avviker från denna definition av normalitet behöver behandling för att vidare kunna ingå i kategorin normal.⁵¹

Då en skola uppmärksammar elever med särskilda behov bedöms de med skolans vardag som referens. Diagnostisering är också en central del i bedömningen av vilka elever som är normala respektive avviker. Vid vissa tillfällen kan det krävas medicinska eller psykologiskt grundade diagnoser, för att kunna avgöra om en elev ska få möjlighet till specialundervisning eller placeras i särskola. För att en elev ska få tillgång till dessa särskilda insatser krävs det att hon eller han bedöms ha större behov än vad som betraktas som normalt. Med detta menar Tideman att elever med sämre förutsättningar och större svårigheter får genom diagnosen tillgång till extra stöd för att få samma möjlighet som andra elever.⁵²

5.2 Social rättvisa

Haug menar att social rättvisa innebär att alla elever ska accepteras och trivas i skolan. Skolan ska vara till för alla elever där de bland annat ska få insikt om hur samhället fungerar, ämneskunskaper och skapa sig ett socialt nätverk. I svenska skollagen och läroplanen är utgångspunkten att alla människor ska ha lika rätt till utbildning oavsett begåvning, bakgrund och intressen. Enligt Haug bör den elev som är i behov av särskilt stöd få en möjlighet att

⁵⁰ Tideman, Magnus, m.fl. *Den stora utmaningen*, 2005:16

⁵¹ Ibid. 19

⁵² Ibid. 18-20

fungera genom att skolan tillsätter resurser för att förstärka dennes svagheter. Genom skolans kartläggningar och diagnoser ska de bygga upp en individuell utbildningsplan, som ska formas efter elevens starka respektive svaga sidor. Utbildningsplanen är till för att utveckla elevens svaga sidor och målet är att eleven ska lyftas upp till den nivå där den resterande klassen befinner sig i. Då eleven har uppnått målet kan hon eller han återvända till den ordinarie undervisningen. Syftet med detta är att eleven ska kunna fungera i en social gemenskap tillsammans med sina klasskamrater. Haug hänvisar till Ingemar Emanuelsson som är professor i specialpedagogik vid Göteborgs universitet, som menar att denna lösning kan bidra till att eleven blir särbehandlad och stigmatiserad. Emanuelsson bygger sin teori kring erfarenheter, där elever som har inlärningssvårigheter inte kommer upp till den nivå klasskamraterna befinner sig i.⁵³ Enligt Haug ska skolan som institution inkludera de elever som har svårigheter i undervisningen, där målet inte är att få avvikaren att uppträda normalt. Skolan ska istället främja heterogenitet och mångfald, vilket är en skola för alla.⁵⁴

5.3 Segregerande och inkluderande integrering

Haug menar att integrering är ett mångdefinierat begrepp, med olika innebörder. Att integrera en elev bör vara så enkelt och självklart som att ett barn ska få bo tillsammans med sina föräldrar och få undervisning i sin lokala skola. Vidare menar Haug att det finns två riktningar för att tolka integrering och han använder beteckningarna segregerande respektive inkluderande integrering.

Den segregerande integreringen är grunden till specialundervisningen. Eleven tillhör som vanligt den ordinarie klassen men får möjlighet till individuella undervisningstillfällen och arbeta i mindre grupper. Genom diagnostisering ska skolan tillsammans med elev och dess vårdnadshavare hitta lämpliga lösningar för den enskilda eleven.⁵⁵

Den inkluderande integreringen förknippas med social rättvisa där alla barn och ungdomar har rätt till att tillhöra en klass. I och med inkluderande integrering får eleven ta del av den undervisning som den resterande klassen. Haug presenterar detta sätt som den mest rättvisa

⁵³ Haug, Peder, *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*, 1998:12-16

⁵⁴ *Ibid.* 18-19

⁵⁵ *Ibid.* 19-20

för de elever med svårigheter i skolan. Genom gemensam undervisning kan eleven utveckla sin sociala förmåga och vidare i samspel med andra fungera i samhället. Med detta menar Haug att det inte enbart är ämneskunskaper som är det relevanta i skolan utan även kultur och socialträning bör ingå utbildningen.⁵⁶

6. Undersökning

Innan vi intervjuade våra informanter kände de enbart till att vi var två lärarstudenter som skrev examensarbete om elever som är i behov av särskilt stöd. Vi har varit i två skolor där vi intervjuat fem lärare i respektive skola. Valen av lärare var slumpmässiga, varav sex män och fyra kvinnor. Samtliga informanter har gått någon form av lärarutbildning. Transkriberingarna av frågorna och svaren är fullständiga, dock har vi inte tagit med alla ”mm, aa och eeh” då vi inte anser att det är relevant för vår studie. Transkriberingarna finns med som bilaga i slutet av studien.

Vi har utformat intervjufrågor utifrån våra frågeställningar, litteratur och de teorier vi presenterat. För att läsaren ska få en inblick i de frågor vi har ställt informanterna presenterar vi dem nedan. Ordningen har varierat och det har tillkommit följdfrågor.

Intervjufrågor

1. Berätta lite kort om dig själv. Hur gammal du är, hur länge du arbetat som lärare, vilken utbildning du har gått och inom vilka ämnen du undervisar i.
2. Vilken är den största utmaningen i ditt yrke? Finns det några svårigheter?
3. Hur skulle du definiera elever i behov av särskilt stöd?
4. Hur uppmärksammar du elever med svårigheter? Är det enklare att upptäcka svårigheter beroende på vilket ämne du undervisar i?
5. Vilka är de vanligaste svårigheterna dina elever har?
6. Vilka metoder använder du dig av i din undervisning för att nå alla dina elever?
7. Vad gör du när du upptäcker att en elev har svårigheter? Har du individuella åtgärder eller är de gemensamma för hela skolan?

⁵⁶ Haug, Peder, *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*, 1998:21-23

8. Anser du att elever med svårigheter ska inkluderas eller exkluderas i den ordinarie klassen? Vilka fördelar och nackdelar finner du i detta?

6.1 Presentation av skola A och skola B

Vi har av etiska skäl inte valt att använda informanternas och skolornas riktiga namn. Vi har valt att kalla skolorna för skola A och skola B. För att underlätta för läsaren har vi namngivit alla informanter som arbetar i skola A ett namn som börjar på bokstaven A och likaså på skola B. Den information som kommer nedan är tagen från respektive skolas hemsida, dock väljer vi att inte referera till dem då vi vill behålla anonymiteten.

Skola A som ligger i Södermanlands län är en skola för elever i årskurserna mellan sju till nio. För närvarandet går det 180 elever på skolan och ungefär tio pedagoger som arbetar i skola A. Varje elev har en mentor som de träffar tre gånger i veckan under så kallade mentorspass. Mentorspassen är till för att eleven ska planera och utvärdera sitt skolarbete, i de så kallade IUP, individuella utvecklingsplanen. Pedagogiskt arbetar skolan för att öka elevens ansvar och inflytande, genom tydliga planeringar och bedömningsmatriser. Under den senaste tiden har det skett ett intensivt arbete för att bli en skola som arbetar med kvalitativ kunskap efter läroplanens intentioner. Skolan har även SoL-pass (Studie- och lärandetid) på schemat då eleven tillsammans med sin mentor, planerar vilka uppgifter som hon/han behöver arbeta med. Elever som behöver extra stöd i sitt skolarbete får hjälp av pedagoger i sitt arbetslag eller i Studiegården. Personalen i dessa verksamheter arbetar flexibelt med eleverna, både i grupp och enskilt. De har också under flera år arbetat med att integrera särskoleelever i de ordinarie klasserna, vilket bland annat bidragit till ökad förståelse för elever med särskilda behov.

I Skola B som är belägen i Stockholms län går det ungefär 600 elever från förskolan till och med årskurs nio. Skolans vision är de fyra begreppen ärlighet, respekt, trygghet och ansvar, även kallat ÄRTA. Det innebär att skolan i framtiden skall bli en skola där lust till lärande står i centrum och där barn, ungdomar och vuxna lär av varandra med ärlighet och respekt. Alla som arbetar i skolan har ett gemensamt ansvar och hjälps åt att skapa trygghet. Fokus i skola B riktas mot ämnena svenska och matematik samt språkutveckling. Skolan har dessutom en lokal föräldrastyrelse med föräldramajoritet och elevrepresentanter.

6.2 Sammanställning av intervjuerna

Vi inledde intervjuerna med att lärarna fick berätta lite kort om deras yrkesbakgrund, vilka ämnen de undervisar i och hur många år de arbetat som lärare. En informant har arbetat som lärare i 37 år, en annan i 25 år och tre har arbetat mellan tio och 15 år. Resterande har arbetat mellan tre till sju år som lärare. Samtliga är behöriga i årskurserna fyra till nio, varav fyra av dem arbetat/r på mellanstadiet.

Hälften av informanterna är behöriga inom de samhällorienterade ämnena, varav tre har också undervisat i svenska, engelska eller matematik. Tre lärare undervisar i matematik, två av dessa undervisar även i de naturorienterade ämnena, medan den tredje undervisar i fysik och teknik. De resterande två lärarna undervisar i svenska och engelska.

Vi har gjort två tabeller som visar vilka lärare som arbetar i respektive skola, hur länge de har arbetat och inom vilka ämnen de undervisar i. Detta har vi valt att göra för att underlätta för läsaren vem informanten är.

Tabell 1

Tabellen visar vilka lärare vi intervjuat i skola A.

Skola A	Alfred	Anna	Albert	Annika	Andreas
Hur länge informanten arbetat som lärare.	7 år.	11 år.	6 år.	10 år.	37 år.
Undervisningsämnen.	Matematik och naturorienterade ämnen.	Alla ämnen.	Samhällsorienterade ämnen.	Samhällsorienterade ämnen och svenska.	Svenska och engelska.
Årskurser.	7-9	7-9 har också arbetat i 1-6	7-9	7-9	7-9

Tabell 2

Tabellen visar vilka lärare vi intervjuat i skola B.

Skola B	Bertil	Britt	Birgitta	Björn	Bo
Hur länge informanten arbetat som lärare.	5 år.	15 år.	3 år.	5 år.	25 år.
Undervisnings-ämnen.	Samhälls-Orienterade ämnena.	Matematik och naturorienterade ämnena.	Samhällsorienterade ämnena, alla ämnen.	Matematik, fysik och teknik.	Samhällsorienterade ämnena. Svenska, engelska.
Årskurser.	7-9	7-9	4-6	7-9	4-9

6.3 Vilken är den största utmaningen i ditt yrke? Finns det några svårigheter?

I skola A har lärarna skilda uppfattningar om den största utmaningen i läraryrket. Andreas betonade vikten av vilket människoperspektiv man har. Han har arbetat som lärare i över 30 år i skola A och kunde se övergången mellan de tidigare läroplanerna i förhållande till dagens Lpo 94. Under Andreas tidigare år som lärare hade hans kollegor en negativ inställning till elever med svårigheter. Han menar att kollegorna ansåg att elever med svårigheter skulle undervisas på en annan plats. Han säger vidare att den största uppgiften som lärare är att uppmärksamma de svaga eleverna men känner sig inte alltid tillräcklig, då det finns andra elever att ta hand om. Albert ansåg att den största utmaningen var de "tystlåtna" elevernas frågor som inte kommer fram. Han menar att de frågvisa eleverna får svar på sina frågor till skillnad från de tysta eleverna. Albert skulle vilja spendera en kort stund med varje elev efter lektionstid, men menar att det är omöjligt på grund av att tiden inte räcker till. En ytterligare utmaning Albert upplevde i början av sin karriär som lärare var att högskolorna inte förespråkade allt som läraryrket innebar. Med detta syftar han på saker som att dokumentera, bråk i skolan och att sälja kakor till klassresor. Att vara mentor för 15 elever under tre år anser han vara en stor uppgift och menar att en del elever sköter sig själva medan andra kräver mer tid och energi. Annika däremot ansåg att den största utmaningen var att hitta vart alla elever befinner sig i sin utveckling. Utmaningen är att tillgodose elevens behov, försöka förstå hur eleven tänker för att vidare kunna undervisa denne. Ämneskunskaperna ser Annika inte som en svårighet däremot upplever hon att avståndet mellan elevernas nivåer är brett. Detta kan också variera, det som fungerar för vissa elever det ena året fungerar inte alltid året därpå, vilket gör att hon hela tiden måste hitta nya lösningar. Anna och Alfred hade samma

uppfattning på denna fråga där de ansåg att den största utmaningen i läraryrket var att få eleverna motiverade att arbeta med sina skoluppgifter, då alla elever inte har lust.

Även i Skola B hade lärarna skilda uppfattningar kring den största utmaningen i läraryrket. Bertil svarade att en del elever passar in i skolan och förstår systemet, medan andra inte gör det. Utmaningen är att anpassa skolan efter de elever som inte har flexibiliteten eller förmågan att förstå vad skolan går ut på. Björn ansåg att avståndet mellan elevernas kunskaper var den stora utmaningen. Undervisningsnivån i klassen varierar betydligt, vissa elever är väldigt duktiga medan andra behöver mycket stöd. Björn menar att det är lättare att undervisa om eleverna är på nästan samma nivå. Birgitta förundrades över hur dåligt elever mår, vilket också påverkar undervisningen. Den stora utmaningen enligt henne var att få eleverna att må så bra som möjligt. Med det menar Birgitta att om barnen mår dåligt tar de inte till sig det hon undervisar för tillfället. Däremot ansåg Britt att mycket har förändrats under den tid hon har arbetat som lärare. Hon anser att eleverna har blivit bortskämda och elaka dessutom har nivån sjunkit. Britt känner att eleverna inte hinner med lika mycket som de gjorde då hon började arbeta som lärare. Hon syftar på den nya läroplanen som kräver att eleven tar mer ansvar. I och med den nya läroplanen anser Britt att även arbetsbördan har ökat, det är mycket arbete vid sidan om undervisningen. Det kan vara allt från att fylla i blanketter till att ordna grupper. Bo anser att den största utmaningen är att lära känna sig själv och känna till hur man reagerar i vissa situationer. En annan utmaning är att nå alla elever, inte bara de som svarar rätt på frågor, utan även de som svarar fel.

6.4 Hur skulle du definiera elever i behov av särskilt stöd?

I Skola A svarade Andreas att elever i behov av särskilt stöd kan vara pedagogiskt stöd men också socialt stöd. Det kan alltså handla om elever som har svårigheter i skolan men också hemma. Albert svarade att elever i behov av särskilt stöd är de som han själv måste göra en individuell studieplan för. Annika ansåg att alla elever behöver särskilt stöd i ett eller flera ämnen. Hon menar att man måste utgå från det och att hon som lärare måste vara flexibel och förberedd på att en elev kan behöva mer stöd i vissa ämnen. Medan Anna menar att elever i behov av särskilt stöd är de elever som inte har de baskunskaper som förväntas, exempelvis läsa skriva och räkna. Alfred förknippar elever i behov av särskilt stöd med elever som inte kan ta till sig ämnet.

Bertil och Birgitta svarade att elever kan vara i behov av särskilt stöd på grund av olika skäl, det kan vara allt från att eleven har dyslexi till sociala problem. Även Britt menar att det finns många olika definitioner av elever i behov av stöd, de som inte kan läsa och skriva menar hon bör få möjlighet till andra undervisningsmetoder. Bertil anser att elever i behov av stöd är de som inte kan anpassa sig till systemet på grund av olika anledningar. Det kan vara begåvningsnedsättning, handikapp eller perceptionsstörningar, men också att en elev går in i depression och mår dåligt för tillfället. Björn anser att det kan vara de elever som i förhållande till den genomsnittliga nivån befinner sig väldigt mycket efter, eller elever som har en diagnos så som dyslexi och autism. Bo ifrågasatte om det är eleven eller skolan som behöver särskilt stöd. Men anser att alla elever är i behov av stöd. Vidare säger han att det är de elever som går till studiegården och de som behöver extra hjälp för att nå målen.

6.5 Hur uppmärksammar du elever med svårigheter? Är det enklare att upptäcka svårigheter beroende på vilket ämne du undervisar i?

Andreas svarade att de får information om vilka elever som har svårigheter innan de börjar i skola A, men att han annars själv märker det tidigt. Andreas undervisar i svenska och engelska där han börjar med en form av diagnosprov för att utifrån det kunna kartlägga vilka svårigheter som finns. Albert brukar också använda sig av små tester i början för att se hur mycket eleverna kan däremot undervisar han i de samhällsorienterade ämnena. Han saknar diagnostesterna som finns i kärnämnena som är utformade av skolverket. Annika menar att hon upptäcker det tidigt då hon undervisar i svenska, då man redan i sjuan har olika diagnoser för att se hur mycket eleven kan. Då Annika undervisar i de samhällsorienterade ämnena märker hon att elever har svårigheter när hon läser deras texter. Alfred som undervisar i matematik och i de naturorienterade ämnena menar att det inte är enklare att uppmärksamma elevers svårigheter beroende på vilket ämne han undervisar i. Anna som är resurslärare, vet vilka svårigheter eleverna har då de går till henne.

I Skola B svarade Bertil som undervisar i de samhällsorienterade ämnena att han varje termin försöker planera in ett skriftligt prov, en skriftlig inlämningsuppgift och någon form av muntlig redovisning. Han säger vidare att de som har svårigheter i både muntligt och skriftlig framställning har problem med det oavsett vilket arbetssätt han använder. Björn som undervisar i matematik, fysik och teknik menar att det är enklare att uppmärksamma

svårigheter beroende på vilket ämne han undervisar i. Han säger att hans ämnen har olika karaktär och skiljer sig mycket från varandra. Britt som också undervisar i matematik och i de naturorienterade ämnena svarar att i matematiken är det lättare att upptäcka om en elev har svårigheter. Hon märker om en elev har svårigheter i matematik då hon har genomgång och ställer frågor till eleverna. Även Birgitta menar att det är inom matematiken som hon tydligast märker vilka som har svårigheter. Bo menar att ju längre tid han arbetar som lärare desto enklare har han för att upptäcka elever med svårigheter. Han undervisar i de samhällsorienterade ämnena men har tidigare även undervisat i matematik. Han menar att det är enklare att upptäcka inom matematiken då eleven exempelvis inte klarar av plus och minus, medan det är svårare att se om en elev har svårigheter i språket.

6.6 Vilka är de vanligaste svårigheterna dina elever har?

I skola A svarade Andreas att han gör olika tester och utifrån de bedömer han vilka som har svårigheter. Den vanligaste svårigheten enligt Albert är att många elever inte klarar av att läsa längre texter. Han sammanfattar det med läs- och skrivsvårigheter samt brist på omvärldskoll. Även Annika menade att läs- och skrivsvårigheter var det vanligaste, samt olika former av funktionshinder vilket gör att eleven inte klarar av att sitta och arbeta i klassrummet. Enligt Anna finns det elever med ADHD, Asperger, autism, koncentrationssvårigheter och läs- och skrivsvårigheter i skola A. Alfred svarade att dyslexi är en av de vanligaste svårigheterna han upplever i sitt klassrum.

I skola B ansåg Bertil att den vanligaste svårigheten var att eleverna inte närvarar på lektionerna. Det kan antingen bero på att det är stor press i klassrummet eller att eleven inte mår bra och orkar med skolan. Av de 134 elever Bertil har är det ungefär sju elever som inte uppnår målen på grund av begåvningsnedsättning. Fyra eller fem elever har diagnostiserad dyslexi och två elever har ADHD. Dessutom har Bertil mellan 15-20 elever som tidvis inte mår bra vilket leder till att de inte klarar av att tillgodogöra sig undervisningen. Medan Björn menar att de vanligaste svårigheterna hans elever har är att de är omotiverade och har låg självkänsla. Birgitta svarade att både hennes elever med svensk- liksom invandrarbakgrund har svårigheter med läsförståelsen. Britt ansåg att en vanlig svårighet bland hennes elever är att de inte har tidigare kunskaper som de borde ha med sig från föregående årskurser. Bo svarade att den vanligaste svårigheten hans elever har är språket. Att eleverna behöver

utveckla sitt språk exempelvis genom diskussioner hemma med sina föräldrar och i skolan för att lära sig nya begrepp.

6.7 Vilka metoder använder du dig av i din undervisning för att nå alla dina elever?

Andreas som arbetar i skola A försöker nå sina elever på två olika sätt. Till att börja med försöker han identifiera sig med de svaga eleverna. Då Anders förbereder ett prov eller förhör anser han att det är viktigt att tänka på att förstora texter och frågor, till exempel att trycka upp en A4 text till en A3 text, för att underlätta läsningen. Andreas menar att det är de små detaljerna som gör skillnad, de ska finnas som ett alternativ. Vid föredrag är det många elever som inte känner sig säkra att hålla föredrag inför en klass, då kan eleven få välja att enbart redovisa inför några kamrater istället. Detta kan leda till att de nästa gång väljer att redovisa inför hela klassen, det gäller att arbeta med eleverna successivt, menar Andreas. Genom en föreläsning om learning styles lärde han sig att elever i behov av särskilt stöd har en tendens att röra vid saker och ting. Därför väljer Andreas att hitta på övningar där de får placera olika saker i rätt ruta. Helst ska man blanda svåra och enkla uppgifter för att öka elevers självkänsla, menar Andreas. Albert som är kollega till Andreas brukar variera sina uppgifter allt efter som, men arbetar mest på det klassiska sättet. Albert har skriftliga eller muntliga uppgifter, det kan även förekomma filmvisning. Han skulle vilja variera sitt arbetssätt men i många fall blir det så att eleverna får en genomgång och sedan arbetar de enskilt. Albert menar att det inte går att mäta om han har nått alla sina elever. Annika svarade väldigt likt de tidigare informanterna, hon menar att ibland har hon genomgångar och ibland ser de på film. Även hon varierar redovisningsformer, och valet att redovisa inför en liten eller hel grupp finns. En skillnad är då genomgångarna utförs så försöker Annika dra ner på nivån så att den når alla elever. De elever som inte hinner anteckna genomgången brukar få den kopierad. Val av metod beror på ämne och eftersom de samhällsorienterade ämnena är textbaserade enligt Annika, kan vara svårt för elever med läs- och skrivsvårigheter. Annika känner att hon alltid måste vara flexibel och erbjuda olika alternativ för inläring, för de elever med svårigheter. Tillgängliga alternativ är inspelade texter på band, lättare texter och högläsning av texter. En kort sammanfattad text gör att eleverna får en uppfattning om det klassen arbetar med, vilket leder till att de klarar av uppgiften, menar Annika. Anna som också arbetar i skola A försöker hitta eleven där den är och arbetar utifrån det. Anna har datorer inne i sitt klassrum och läser högt för de elever som vill, de får även arbeta i grupp. Material i olika svårighetsgrader finns

tillgängliga i arbetslaget som Anna använder sig av. Elever som har svårigheter får extra tid och hjälp med någon uppgift. De elever som har svårigheter brukar gå på utredningar, där specialpedagogerna och kurator försöker diagnostisera, men de finns integrerade i den vanliga klassen menar Anna. Alfred menar att elever som har svårigheter motoriskt kan ibland inte hantera att vara i ett laboratorium, där finner Alfred svårigheter i att nå alla elever. När det gäller val av metod menar Alfred att han måste bättra sig på att hitta nya metoder inom matematiken, där det vanligaste arbetssättet är att eleverna löser uppgifter i matematikboken. Ibland låter Alfred eleverna lösa uppgifter i grupp och hittar på praktiska övningar att lösa. För att göra det mer problematiskt försöker han hitta övningar där det finns flera svar, för elever är oftast fokuserade på att hitta en lösning.

I skola B svarar Bertil snarlikt lärarna i skola A där han har skriftliga och muntliga redovisningsformer. Ibland får eleverna välja redovisningsform och de som har svårigheter med skriftliga och muntliga framställningar brukar enligt Bertil ha svårt med båda delarna. Bertil finner en problematik med omotiverade elever, där allt som sker i skolan är tråkigt. Björn som också arbetar i skola B försöker variera sina metoder och menar att samma metod innebär bara inläring för en viss kategori av elever. Den variation som Björn påminner om de tidigare svar och Birgitta skulle vilja använda fler metoder. Britt som har stora erfarenheter av elever i behov av särskilt stöd menar att en lärare måste vara anpassningsbar och formbar. Det är viktigt att en lärare i sin undervisning inte vänder ryggen till eleverna, det är viktigt med ögonkontakt menar Britt. Bo svarade på samma vis som de flesta andra och menar att varje område är olika. I vissa områden arbetar Bo med frågor och svar och i andra arbetar han med diskussioner. Där menar Bo att de som tycker om att skriva får möjligheten till det och den som tycker om att prata får möjligheten att visa det vid diskussionerna i klassrummet. Det gäller att lära känna eleverna och skapa förtroende med dem och inte stå vid katedern, menar Bo.

6.8 Vad gör du när du upptäcker att en elev har svårigheter? Har du individuella åtgärder eller är de gemensamma för hela skolan?

Det är viktigt att analysera sina elevers insatser menar Andreas. Finner man att vissa elever har svårigheter med skoluppgifterna och andra inte tar sitt ansvar, då är det viktigt att få föräldrarna aktiva. Vissa elever kan ha sociala problem som kan leda till att de tappar fokus

och blir omotiverade. Åtgärder som finns för de elever som har svårigheter är att eleverna kan välja bort vissa ämnen, för att istället fokusera sig på de viktigare, menar Andreas. Som mentor för ett antal elever är det viktigt att läraren har kontakt med de lärare eleven har för att kunna vidarebefordra information till föräldrar. Vidare ska skolan finna resurser för eleven, menar Andreas. Ibland ger han elever möjlighet att sitta med andra ämnen under hans lektioner. Albert har sina egna individuella varianter, om någon elev har svårigheter brukar han ge eleven enklare material att arbeta med. Annika däremot försöker finna åtgärder gemensamt i sitt arbetslag och då hon upptäckt att en elev har svårigheter försöker hon i samband med resurslärarna hitta åtgärder gemensamt. I de samhällsorienterade ämnena försöker hon inte ställa lika höga krav på eleven med svårigheter. Annika menar att det i huvudsak elevens mentor som ska se efter eleven, sedan får arbetslaget fundera i stort, vidare kan det leda till en utredning. Informanterna i skola A nämner studiegården, gruvan och andra områden som finns tillgängliga för de elever som behöver extra stöd i kärnämnen. Anna tillhör ett arbetslag där elever med svårigheter integreras i den ordinarie undervisningen. Det som kan vara individuellt för Alfred är att han låter eleverna få låna en CD-skiva där en inspelad röst läser upp innehållet i sidorna i matematikboken.

I skola B finns det en studiegård på skolan, där specialpedagoger finns som ett stöd, menar Bertil. Studiegården är till för dem som behöver extra stöd i kärnämnen. Eleverna kan utnyttja andra lektioner för att sitta på studiegården. Vid behov finns kurator och socialpedagogen tillhands, menar Bertil. Processen för åtgärder är väldigt lik skola A, där besluten fattas i arbetslaget. Då studiegården inte passar för en elev gör man en så kallad Evn-anmälan, där man har elevvårdsmöte med kurator, skolsyster, socialpedagog och olika skolledare för att hitta lämpliga åtgärder. Björn berättar att ämnen som inte hör till kärnämnen får man arbeta väldigt individuellt med elever med svårigheter. Där försöker Björn anpassa undervisningen efter dem, genom att de får andra uppgifter. Birgitta tar oftast hjälp av specialpedagogen i skolan då hon upptäcker att en elev har svårigheter, men menar hon lägger upp sin undervisning på den nivå där så många elever som möjligt klarar av det. Britt som har en del av sin tjänst i den så kallade studiegården talar om vikten av åtgärdsprogrammen för varje individ. Åtgärdsprogrammen är gemensamma för hela skolan, där varje handledare skriver program för elever i behov av stöd. Britt är väldigt skeptiskt till programmen och menar att vissa lärare inte har någon aning om vilka svårigheter eleven har, de skriver programmen vilket är väldigt motsägelsefullt enligt Britt. Därför väljer hon att göra egna utvärderingar för att ta reda på hur mycket eleven kan och bygger vidare på det. Bo

brukar oftast arbeta individuellt med åtgärder och ibland blir han tvungen att göra anmälningar till socialkontoret. När han finner att en elev har svårigheter ser Bo till att den eleven får en plats i studiegården.

6.9 Anser du att elever med svårigheter ska inkluderas eller exkluderas i den ordinarie klassen? Vilka fördelar och nackdelar finner du i detta?

Svaren i denna fråga var väldigt lika, där de flesta lärarna menar att det beror på situationen. Andreas menar att det oftast handlar om resurser. Tidigare var speciallärare oengagerade och hade enligt honom ingen aning om hur de skulle arbeta. Utifrån detta perspektiv anser Andreas att det vore bättre om eleverna fick gå ifrån för att få extra stöd. Idag ser han att inkludering av elever med särskilda behov är bättre på många sätt, för att det bidrar till utveckling. Andreas har haft elever med Down syndrom i den ordinarie klassen och det har inte varit några problem enligt honom. Sköter man det på rätt sätt kan integrering vara något oerhört starkt och viktigt för de svaga eleverna menar han. Enligt Albert är det viktigt att hålla kvar alla elever i den vanliga klassen, men menar att det finns elever som stör, och för dessa elever vore det bättre att vara på en annan plats. Men helst av allt vill Albert hålla kvar alla sina elever i klassrummet. Annika menar att elever med särskilda behov ska inkluderas, det bidrar till utveckling. En viktig policy som finns i skola A är att alla elever ska se varandra och slutmålet är att de ska ta hjälp av varandra. Annika anser att det är viktigt att känna en gemenskap med den andra i klassen, men i vissa lägen måste elever med särskilda behov få extra undervisning då de inte klarar av klassrumssituationen. Även om eleven placeras utanför klassrummet är det väldigt viktigt att inkludera dem i andra sociala sammanhang menar Annika. Grunden är att de ska vara inkluderade men i vissa fall ska de kunna gå ifrån. Genom att få en välförberedd specialundervisning kan eleverna utvecklas och genom samarbete mellan läraren och specialpedagogerna kan man nå framgång enligt Annika. Målet är att eleven ska återvända till den ordinarie klassen. Genom sin tjänst som genuspedagog anser hon att det är viktigt som lärare att tänka på vilka signaler och budskap som sänds ut hela tiden. Anna menar att man ska inkludera elever med särskilda behov så långt det går, men det finns vissa gränser som inte kan överskridas. Enligt Alfred är det vissa som förstör för andra eller vissa som inte har någon motivation, då är det ett bra alternativ att de får arbeta utanför klassrummet. Dock anser han att känslan av att tillhöra en klass och att arbeta med samma uppgifter sträcker elevernas självförtroende. Då eleven har sociala problem finns det många

åtgärder, mycket energi och kraft går åt till dem, men de elever som har ämnessvårigheter och är tysta dessutom får mindre hjälp. En sådan elev skulle må mycket bättre om den fick gå iväg och få hjälp på andra områden menar Alfred.

I skola B menar Bertil att är viktigt att låta eleverna vara kvar i klassrummet för den sociala kontexten. Enligt honom är det många elever som har svårigheter men är inte medvetna om elevernas behov, blir eleven och föräldrar informerade om behoven kan man hitta lämpliga åtgärder. För vissa skulle ett alternativ kunna vara att få undervisning hemma då en del elever har stora problem att de inte klarar av skolan, menar Bertil. Enligt Björn beror det på svårighetens art och allvar, har en elev väldigt stora svårigheter kan det finnas en poäng i att den ska vara utanför. Björn föredrar att elever med stora svårigheter får hjälp vid andra tillfällen också inte enbart vid lektionstillfället. Birgitta menar att det är en svår fråga, vissa elever behöver gå ifrån, inte för att de är svaga utan för att de behöver lugn och ro. Det optimala skulle vara att det fanns en specialpedagog med i klassrummet, enligt Birgitta. Britt menar att det är viktigt för eleven att känna att den tillhör klassen och vara med på genomgångarna. Hon anser också att man ska försöka hitta eleven på dess nivå, så att de först får sitta i klassen och vidare får hjälp i studiegården. Genom att plocka ut elever till och från klassen hela tiden förvärrar för eleven, men då elever inte kan sitta i ett klassrum, kan det vara bättre att få en annan form av undervisning, menar Britt. Bo utgår från vilka svårigheter eleven har för att svara på frågan. Att eleven med svårigheter lämnar klassrummet kan vara en lösning på de problem eleven har, men om eleven har språksvårigheter kan klassen bidra till utveckling, menar Bo. Har eleven svårigheter i matematik, kan eleven må bättre om den får arbeta i en mindre grupp och få extra hjälp. Allt är relativt och individuellt menar Bo.

7. Analys

Enligt lärarna i skola A och B är social rättvisa både viktigt och stärkande för eleven. Dessutom anser en del av lärarna att eleverna utvecklas i gemenskap med den resterande klassen. Ett exempel på detta framgår av Bos svar då han anser att en elev med språksvårigheter kan utvecklas i samspel med andra. *...har man sociala problem så kanske det är skönt att slippa vara i den vanliga klassen, men har man språksvårigheter så kan klassen bidra till utveckling.*

Ett flertal informanter svarade att integrerande inkludering kan bidra till att elevens självförtroende ökar, exempelvis att vara med på genomgångar eller få en uppgift som den resterande klassen arbetar med. Andreas svarade,

Jag ser hur inkludering nu är bättre på många sätt därför att det utvecklar eleverna. Jag har till och med haft elever med down syndrom som har gått i mina klasser, jag har aldrig trott att jag skulle ha dem. Så länge det inte går ut över resten av klassen och det utvecklar eleven så det är oerhört positivt. Om man sköter det på rätt sätt kan integrering/inkludering vara något oerhört starkt och viktigt för de svaga eleverna. Men om man sen bara slänger in en sådan elev som inte får tillräckligt med hjälp och stöd tror jag bara att de mår dåligt.

I och med inkluderande integrering får eleven vara med i den ordinarie undervisningen med resten av klassen. Detta sätt presenterar även Haug⁵⁷ som det mest rättvisa för de elever med svårigheter i skolan. Genom gemensam undervisning kan eleven utveckla sin sociala förmåga och vidare i samspel med andra fungera i samhället.

Det är inte enbart ämneskunskaper som är de nödvändigaste kunskaperna i skolan, även kultur och socialträning bör ingå utbildningen. Skolan är till för alla elever där de bland annat ska få insikt om hur samhället fungerar, ämneskunskaper och skapa sig ett socialt nätverk. Lärarna i skolorna anser att det är viktigt att elever accepteras och trivs i skolan. Alfreds synpunkter på inkluderande integrering är att *...en fördel kan vara när man jobbar i grupp så handlar det inte om att man blir stämplad utan man jobbar tillsammans och hittar lösningar.*

Bertil ansåg att om en elev med särskilda behov ska accepteras i av kamraterna är en förutsättning att man talar om för dem varför eleven uppträder som den gör,

...klassen och gruppen skulle må bättre om föräldrar och vi lärare och handledare och även skolsyster skulle berätta för klassen att "Nu är det så här att Gustav går i den här klassen och anledningen till att han ibland betar sig underligt eller får speciella böcker beror på det här". Och sen kan man ju berätta att han har den här problematiken och då förstår oftast de övriga eleverna det, och de har oftast en bra förståelse för det. Därför att alla ser om det är någon som har glasögon på sig, eller alla förstår om det är någon som är allergisk.

⁵⁷ Haug, Peder, *pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*, 1998

Även Haug⁵⁸ förknippar social rättvisa med acceptans och trivsel i skolan. Emanuelsson menar att segregering och inkludering kan bidra till att eleven blir särbehandlad och stigmatiserad. Emanuelsson bygger sin teori kring erfarenheter, där elever som har inlärningssvårigheter inte kommer upp till den nivå klasskamraterna befinner sig i.⁵⁹

Lärarna svarade bland annat att genom att informera elevernas föräldrar och få dem aktiverade kan det bidra till att resurser tillsätts för eleven. En förälders ord väger tyngre än en enskild lärares. I många fall kan de elever med särskilda behov välja bort en del ämnen som eleven har extra svårt för. En annan åtgärd lärarna nämnde var att kontakta de resterande lärarna, då särskilda behov upptäcks hos eleven. Vidare ska man tillsammans med andra lärare i skolan hitta lämpliga lösningar som ska underlätta för eleven. En individuell åtgärd skulle kunna vara att eleven får arbeta med enklare material och att läraren inte ställer lika höga krav på eleven. Exempel på enklare material är att få texter inspelade på band, förstorat textformat eller högläsning. Denna elev bör även få hjälp vid fler tillfällen än den ordinarie undervisningen. En lärare ansåg att en åtgärd skulle kunna vara att eleven får undervisning hemma medan en annan menade att det borde finnas en specialpedagog i varje klassrum. Elever med särskilt stöd har möjlighet att i båda dessa skolor få en plats i någon form av extra undervisning. I båda skolorna finns det gemensamma åtgärder för kärnämnen, medan de andra ämnena har egna individuella åtgärder. Britt menade att åtgärdsprogrammen kan vara motsägelsefulla, då en lärare som inte har någon kunskap om elevens särskilda behov ska göra ett åtgärdsprogram för eleven. Enligt Haug bör de elever som är i behov av särskilt stöd få en möjlighet att utvecklas genom att skolor tillsätter resurser.⁶⁰

Enligt våra informanter i skola A arbetar de med dokumentation av utvecklingsplaner. I samband med utvecklingssamtal skriver de elevernas utvecklingsplaner. I dessa ingår det bland annat elevens starka respektive svaga sidor, elevens strävansmål, vilka åtgärder som ska utvärteras och vilken roll elev, lärare och föräldrar ska ha i detta utvecklingsarbete. Genom diagnostisering ska skolan tillsammans med eleven och dess vårdnadshavare hitta lämpliga lösningar för den enskilda eleven enligt Haug.⁶¹ Andreas nämnde att det är viktigt att föräldrarna involveras och att i samarbete med skola och elever finner gemensamma lösningar. Haug skriver också att genom skolans kartläggningar och diagnoser ska de bygga

⁵⁸ Haug, Peder, *pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*, 1998

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

upp en individuell utbildningsplan, som ska formas efter elevens starka respektive svaga sidor. Utbildningsplanen är till för att utveckla elevens svaga sidor och målet är att eleven ska lyftas upp till den nivå där den resterande klassen befinner sig i.⁶² Annika menar att om specialundervisningen är väl förberedd och planerad av specialpedagoger kan det bidra till att eleven utvecklas. Om läraren inte tillgodoser elevens behov förlorar undervisningen sitt syfte och eleven uppnår inte målen och kan därmed inte återgå till den ordinarie undervisningen.

De flesta informanterna menar att integrering av elever med särskilda behov i klassrummet främjar elevens sociala förmåga. Annika svarade att elever med särskilda behov *ska inkluderas, det händer mycket i ett klassrum och dom behöver utvecklas med varandra*. Även Haug menar att elever med särskilda behov ska inkluderas i undervisningen då skolans uppgift är att främja heterogenitet och mångfald.⁶³

De flesta informanterna betonar också vikten av att integrera eleven så gott det går. Lärarna säger att elever i behov av särskilt stöd ska få det stöd de behöver, men då läraren själv inte räcker till bör eleven få undervisning av en specialpedagog. Det behöver inte alltid vara så att exkludering innebär att eleven har svårigheter, det kan bero på sociala problem som gör att eleven inte klarar av att arbeta i klassrummet. Haugs syn på detta är att eleven tillhör den ordinarie klassen men får möjlighet till individuella undervisningstillfällen och får arbeta i mindre grupper.⁶⁴

Specialundervisningen är till för att elever ska uppnå målen i skolan, när detta sker ska eleven återvända till den ordinarie undervisningen, vilket även Annika menade, *...man har ett mål att eleven alltid ska tillbaka till klassrummet*. Även Haug menar att den elev som uppnått målen i samband med specialundervisning ska återvända till den ordinarie undervisningen, i syfte att kunna fungera i en social gemenskap.⁶⁵

Då vi ställde frågan *hur definierar du elever i behov av särskilt stöd* till våra informanter fick vi varierande svar. De flesta informanterna svarade att det var svårt att definiera elever i behov av särskilt stöd, då det omfattar mycket, dock fick vi svar från alla. En del menade att det kunde vara både pedagogiskt och socialt stöd, medan andra enbart svarade pedagogiskt

⁶² Haug, Peder, *pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*, 1998

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

eller socialt stöd. Andreas svarade, *Jag tänker att det kan vara pedagogiskt stöd men även socialt stöd. I skolan kan det handla om läxor och vad de ska arbeta med under vissa pass, men sedan finns det dom som har det jobbigt på hemmafronten.* Detta stärker Tidemans teori om att människor kategoriserar utifrån de värderingar som råder i samhället. De elever som lärarna definierar är i behov av särskilt stöd är de som avviker från skolans ramar.⁶⁶

Både Annika och Bo svarade att alla elever behöver stöd i någon form, även de ambitiösa och starka eleverna kommer att behöva stöd någon gång, i skolan. Ett flertal lärare hävdade att elever med särskilda behov många gånger saknar baskunskaper från tidigare årskurser, vilket vidare kan leda till att de inte kan ta till sig skolämnen och hamnar efter. Bertil ansåg att de elever som inte kan anpassa sig till skolans normativa ramar hamnar utanför. Bo menar att de elever som är i behov av särskilt stöd är de som behöver extra hjälp för att uppnå målen. Med andra ord är de elever som har icke godkänt i ett eller flera ämnen i behov av stöd. En del av våra informanter utgår från olika medicinska termer eller diagnoser för att förklara elever med särskilda behov. Exempel på dessa termer är handikapp, dyslexi, depression, autism, ADHD, Aspergers syndrom och Down syndrom. Detta kan förknippas med Tidemans tre teorier kring normalitet är statisk, normativ och individuell eller medicinsk normalitet. Statisk normalitet presenteras inom ramen för det vanliga och det normala tillståndet, avvikelse är det som inte passar in i det normala området. Utifrån den normativa normaliteten utgår man från de värderingar som finns i samhället för tillfället. I den individuella eller medicinska normaliteten utgår man från en frisk människa som inte avviker på något medicinskt sätt. De som avviker inom denna definition behöver behandling för att vidare kunna ingå i kategorin normal.⁶⁷ Då en skola uppmärksammar elever med särskilda behov bedöms de med skolans vardag som referens. Diagnostisering är också en central del i bedömningen av vilka elever som är normala respektive avviker. Vid vissa tillfällen kan det krävas medicinska eller psykologiskt grundade diagnoser, för att kunna avgöra om en elev ska få möjlighet till specialundervisning eller placeras i särskola. För att en elev ska få tillgång till dessa särskilda insatser krävs det att hon eller han bedöms ha större behov än vad som betraktas som normalt. Med detta menar Tideman att elever med sämre förutsättningar och svårigheter får genom diagnosen tillgång till extra stöd för att få samma möjlighet som andra elever.⁶⁸

⁶⁶ Tideman, Magnus, m.fl. *Den stora utmaningen*, 2005

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.15-16

8. Resultat

Syftet med vår undersökning var att ta reda på hur lärare arbetar för att uppmärksamma elever med särskilda behov, samt hur de går vidare då de upptäcker att en elev har svårigheter. Genom djupintervjuer med tio informanter har vi fått våra frågeställningar besvarade. Vi väljer att presentera resultaten nedan, här kommer vi dock inte skilja på skola A och skola B. Varje frågeställning presenteras enskilt tillsammans med dess svar.

På den första frågan om hur lärare uppmärksammar elever med särskilda behov och hur de går vidare då de upptäcker att en elev är i behov av stöd, fick vi följande resultat: I och med att många av våra informanter arbetar i grundskolans högre årskurser menar flera lärare att de får information om vilka elever som är i behov av särskilt stöd från elevernas tidigare skolor eller lärare. Två informanter som specifikt arbetar med elever med särskilda behov vet redan i förväg vilka svårigheter deras elever har. Annars menar lärarna att de själva tidigt uppmärksammar elever med särskilda behov. De upptäcker oftast svårigheterna i olika former av diagnosprov och andra tester beroende på vilket ämne de undervisar i. Lärarna säger att elevers läs- och skrivsvårigheter också framgår då de läser deras skrivna texter. De säger vidare att ju längre tid de arbetar som lärare desto enklare är det att upptäcka elevers svårigheter. Då informanterna upptäcker att en elev har svårigheter diskuterar dem det i arbetslaget och elevens andra lärare, för att stämna av om de också upplever det i sina ämnen. Vidare kontaktar mentorn elevens föräldrar. Har eleven grava svårigheter kan ett åtgärdsprogram ordnas, där eleven kan få välja att fokusera sig på ämnen som anses mer viktiga än andra. Mentorn försöker med hjälp av specialpedagoger finna lämpliga resurser för eleven och få möjlighet till enklare arbetsmaterial. Det ställs inte lika höga krav på elever med särskilda behov. Det finns tillgång till studiegårdar och andra institutioner för de elever som behöver extra stöd i kärnämnen.

På den andra frågan om hur lärare definierar elever med särskilda behov fick vi följande resultat: Elever med särskilda behov definieras av en del informanter att alla elever behöver särskilt stöd i ett eller flera ämnen. Elever i behov av särskilt stöd kan vara både pedagogiskt stöd men också socialt stöd. Med pedagogiskt stöd menar informanterna elever som kan behöva mer stöd i undervisningen. Medan med socialt stöd menar informanterna att elever kan ha problem eller svårigheter hemma som innebär att de också kan behöva stöd. En annan

definition är de elever som inte har de baskunskaper som förväntas av eleven i den årskurs hon eller han går i. Elever med särskilda behov uppfattar en informant är elever där han själv behöver göra en individuell studieplan för.

På vår tredje frågeställning om lärare anser att elever med särskilda behov bör integreras eller segregeras i den ordinarie undervisningen fick vi följande resultat: Informanterna menar att det beror på situationen och vilka resurser som finns. Att inkludera elever med särskilda behov i den ordinarie undervisningen ser informanterna som mer utvecklande än att segregera dem. Dock anser lärarna att det beror på svårighetens art och allvar, om en elev har grava svårigheter kan det vara bättre med specialundervisning utöver den ordinarie undervisningen. Att integrera eleven med särskilda behov i undervisningen kan enligt informanterna bidra till känslan av att tillhöra gemenskapen i klassen. Om eleven får specialundervisning är det viktigt att inkludera dem i andra sociala sammanhang. Informanterna säger även att de elever som inte längre är i behov av stöd bör återgå till den ordinarie undervisningen.

9. Avslutande diskussion

I litteraturen framgår det att sedan urminnes tider har det funnits grupper som har kämpat för att avgöra vem som har makten att bestämma vem som är normal respektive avvikande i samhället. Vi anser att detta råder än idag då det finns föreställningar i samhället som dominerar. Vi människor strävar hela tiden efter att ingå i denna grupp och vi kategoriserar andra utifrån de föreställningar som vi anser vara normativa. Det ligger i människans natur att ha förutfattade meningar om vad som är ett normalt beteende vilket formar vårt tankesätt. Som lärare anser vi att man ska förbise sina fördomar där det viktiga är att vara ett stöd och anpassa undervisningen efter varje elevs förutsättningar och behov. Tidigare ansågs mindre begåvade elever som en belastning i undervisningen och därför skulle eleverna få undervisning på annat håll. Idag utbildas lärare till att kunna tillgodose alla elevers behov, integrering av elever med särskilda behov är en självklarhet i dagens skola. Detta anser vi är positivt då de elever med särskilda behov inte behöver gå ifrån undervisningen vilket kan leda till att de känner sig utpekade och utanför. Den människosyn som vi lärare ska utgå från är den som läroplanen och skollagen förespråkar, att alla människor oavsett kön, bakgrund, etnicitet, kulturell och religiös tillhörighet och funktionella hinder ska ha rätt till utbildning.

Utifrån den information vi tagit del av och de lärare vi intervjuat under denna studie har vi hört skilda uppfattningar om för- och nackdelarna med specialundervisning. Det positiva med specialundervisning är att eleven i lugn och ro får möjlighet till extra stöd, mer tid, enklare material, fler hjälpmedel vilket innebär en mer individuell och anpassad studiegång för elever med särskilda behov. Vi utgår då från att specialundervisningen är väl förberedd och planerad av utbildade specialpedagoger, en förutsättning är att elevens föräldrar är väl insatta i dess barns skolgång. Dessutom har vi fått ta del av att lärarens vardag inte enbart ägnas åt undervisning, det finns mycket vid sidan om som exempelvis, pappersarbete, ringa föräldrar och planering. Det negativa med specialundervisningen är att elever kan stigmatiseras, andra elever uppmärksammar eleven med behov av stöd på ett negativt sätt, vilket även Emanuelsson diskuterade.⁶⁹ Dock håller vi inte med Emanuelsson då han säger att elever som har inlärningssvårigheter inte kommer upp till den nivå som de resterande klasskamraterna befinner sig igenom specialundervisning. Vi tror att elever som har svårigheter kan med hjälp av extra stöd och anpassat material klara av att komma upp till den nivån den resterande klassen befinner sig på. Vi tror att segregering kan leda till att eleven känner utanförskap och hamnar utanför gruppen. Inkluderande integrering är viktigt för elevers utveckling och i samspel med andra utveckla sin sociala förmåga.

Inkluderande har diskuterats i många år och det våra informanter ansåg om detta var att inkludera elever med särskilda behov så långt det går. Elever som går i specialundervisningen har oftast ett åtgärdsprogram som är anpassat efter elevens förutsättningar. Utifrån diagnoser och utredningar beslutar bland annat föräldrar, elev, lärare, skolledning och skolkurator vilka insatser och resurser som ska tillsättas. Diagnoser används allt mer idag som ett bevis på att en elev har svårigheter som gör att eleven behöver extra resurser. Enligt en del av våra informanter och våra egna erfarenheter anser vi att begreppet diagnos förekommer jämt och ständigt, mer än vad vi tror att det egentligen behövs. Diagnoser följer med eleven i dess skolgång och en del lärare finner inte symptomen i den grad som diagnosen och åtgärdsprogrammet visar.

Vi delar Kvelis tankar om hur lärare bör vara och framstå i sin yrkesroll.⁷⁰ Vi anser att läraryrket är som en process där kunskaper ska uppdateras för att undervisningen ska bli både givande och utvecklande för eleven och läraren. Lärare bör även ha kännedom om elevers

⁶⁹ Haug, Peder, *pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*, 1998

⁷⁰ Kveli, Anne-Marie *Att vara lärare*, 1994

sociala relationer genom detta kan läraren skapa ett förtroende med eleven och öka dess motivation och lust till lärandet. Läraren måste veta vilka resurser och förutsättningar skolan har. Som lärare är det viktigt att känna till att det finns elever som är i behov av mer stöd än andra och att kunna uppmärksamma dessa elever. Vidare bör läraren med skolledningens hjälp hitta lämpliga åtgärder för elever med särskilda behov. Dock kan lärare inte vara experter på diagnoser och problem som förekommer i skolan, men vi anser att det är lärarens skyldighet att fördjupa sig i sina elevers särskilda behov. Vi har i och med vår lärarutbildning och denna studie lärt oss att om en lärare är positiv och engagerad i sitt arbete kan även eleverna bli inspirerade och motiverade.

10. Slutsatser

De slutsatser vi kan dra utifrån de intervjuer vi har utfört är inte allmängiltiga. Vi har bland annat kommit fram till att specialundervisningen påverkas av skolans resurser. Om skolorna väljer att satsa på specialundervisning sker det inom ramen av kärnämnen. Generellt kan vi säga att de flesta lärare vi har intervjuat förknippar elever med särskilda behov med olika former av diagnoser och koncentrationssvårigheter. De vanligaste svårigheterna elever har enligt våra informanter är läs- och skrivsvårigheter samt svårigheter inom matematik. Informanterna bygger sina definitioner på egna erfarenheter och den norm som råder i samhället. Den som faller utanför normen anses vara en elev med särskilda behov. En annan slutsats är att upptäckten av svårigheter sker i samband med lärarens erfarenheter av elever med särskilda behov. Lärarna menar att ju längre man arbetar som lärare desto enklare är det att upptäcka elevers svårigheter. Samtidigt menade fler av våra informanter att informationen om elevens svårigheter kommer upp i tidigare årskurser. Generellt säger våra informanter att elever med särskilda behov ska integreras i den ordinarie undervisningen, i viss mån. En kombination av integrering och segregering av elever med särskilda behov anses vara det mest lämpliga, beroende på svårigheterna. Allt är relativt och beror på situationen, då exempelvis vissa elever med svårigheter klarar av klassrumssituationen medan andra inte gör det. Alla informanter betonade vikten av den sociala aspekten då eleven med särskilda behov integreras i den ordinarie klassen.

11. Vidare forskning

Vi tror att man skulle kunna gå vidare och forska i detta utifrån fler perspektiv. Man skulle bland annat kunna forska om:

1. Hur elever med särskilda behov upplever att de uppmärksammas av lärare i skolan
2. Hur skolledningen i en eller flera skolor fördelar resurser för elever med särskilda behov.
3. Genomföra en liknande studie som vår, men ta med fler skolor och lärare i undersökningen.

12. Litteraturförteckning

Asmervik, Sverre (1993) *Barn med behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur

Asmervik, Sverre, Ogden, Terje & Rygvold, Anne-Lise (red.) (2001) *Barn med behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur

Bergquist, Siv m.fl. (1998) *Att möta barn i behov av särskilt stöd*. Stockholm: Liber AB

Brodin, Jane & Lindstrand, Peg (2004) *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur

Börjesson, Mats (1997) *Om skolbarns olikheter. Diskurser kring "särskilda behov" i skolan – med historiska jämförelsepunkter*. Stockholm: Skolverket

Haug, Peder (1998) *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Stockholm: Skolverket

Helldin, Rolf (1997) *Specialpedagogisk kunskap som ett socialt problem, en historisk analys av avvikelser och segregation*. Stockholm: HLS Förlag.

Kveli, Anne- Marie (1994) *Att vara lärare*. Lund: Studentlitteratur

Kullberg, Birgitta (2004) *Lust- och undervisningsbaserat lärande – ett teoribygge*. Lund: Studentlitteratur

Lekvall, Per, & Wahlbin, Clas (1993) *Information för marknadsföringsbeslut*. Göteborg: IHM förlag

Läroplanen för grundskolan 1994 (Lpo 94)

Molander, Joakim (2003) *Vetenskapsteoretiska grunder. Historia och begrepp*. Lund: Studentlitteratur

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Persson, Bengt (2001) *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber AB

Skolverket (2006) *Allmänna råd och kommentarer. För arbetet med att främja likabehandling*. Stockholm: Skolverket

Teveborg, Lennart (2001) *Elever i behov av särskilt stöd. En bok om olika funktionshinder och skolans stödjande insatser för elever med dessa funktionshinder*. Solna: Ekelunds Förlag AB

Tideman, Magnus, Rosenqvist, Jerry, Lansheim, Birgitta, Ranagården, Lisbeth & Jacobsson, Katharina (2005) *Den stora utmaningen. Om att se olikhet som resurs i skolan*. Halmstad: Högskolan i Halmstad

12.1 Uppsatser

C-uppsats i pedagogik inom lärarutbildningen. Per Browall Titel: fallstudie av
ansvarsfördelningen kring elever i behov av särskilt stöd 2003

12.2 Internet

Barnkonventionen

<http://www.plansverige.org/action/hottopics/childrensrights/barnkonventionen/>

Skollagen

http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&dok_id=SFS1985:1100&rm=1985&bet=1985:1100

Bilaga

Skola A

Andreas

Vi: Det kommer att handla om elever i behov av särskilt stöd. Först vill vi att du berättar lite kort om dig själv, hur länge du har jobbat som lärare, vad du har gått för utbildning, hur gammal du är, och vilka ämnen du undervisar i.

Andreas: mm, eeh jag gick min lärarutbildning i Stockholm 1968 till och med till 1971, jag gick alltså ämnesutbildning då i engelska och svenska, och sen gick jag då på lärarhögskolan ett år då en termin pedagogik och en termin med praktiktjänstgöring så var systemet på den tiden om man skulle bli ämneslärare adjunkt som det hette då. Eeh och efter en praktiktermin i Täby 1972 på hösten så fick jag min första tjänst här på skolan, som ett vikariat 73 och här har jag blivit fast sen dess.

Vi: Det var en lång period.

Andreas: Då har jag varit lärare i svenska och engelska, eeh nått år har jag haft andra ämnen, so ämnen har jag ryckt in i ibland och tagit.

Vi: Vi undrar vad du anser är den största utmaningen i ditt yrke, finns det några svårigheter?

Andreas: Finns det svårigheter? Ja.

Vi: skratt.

Andreas: Eeh, den största utmaningen, det handlar om vilket människoperspektiv man har, och när jag började på skolan så var det fortfarande en realskola som spökade i väggarna här och då hade man en del kolleger som ja om man inte klarade av ungarna, ja då skulle de iväg och inte va i min kurs eller så. För att ta ett exempel, en gång har jag ringt hem till en förälder för att berömma en elev så där lite extra, och det var inte en elev som hade största betyget i alla ämnen, dem klarar sig alltid, det var en elev som hade testats för att gå i särskola eller hjälpklass eller vad det var för någonting. Men den tjejen gick i en vanlig klass och klarade av att få en som det hette på den tiden, en trea, då insåg jag att dem föräldrarna inte fattat vilket jobb hon har gjort, vilken prestation. Jag ville göra det klart för dem, för att uppmuntra henne. Att uppmärksamma de som är svaga det känner jag som en stor uppgift. Ibland känns det som om man är otillräcklig, därför att man inte kan nå de som är svaga på det sätt som man skulle vilja. Man har ett antal andra att ta hand om också.

Vi: Okej, hur skulle du definiera elever i behov av särskilt stöd?

Andreas: Jag tänker att det kan vara pedagogiskt stöd men även socialt stöd. I skolan kan det handla om läxor och vad de ska arbeta med under vissa pass, men sedan finns det dem som har det jobbigt på hemmafronten.

Vi: Om vi går vidare, hur uppmärksammar du elever med olika svårigheter, är det lättare eller svårare att upptäcka dessa svårigheter beroende på vilket ämne du undervisar i?

Andreas: Ofta har man fått reda på det tidigt, annars märker man ganska snabbt att här är det problem, men annars har vi redan fått det (informationen) tidigare. Att vi från sju till nio uppmärksammar det hela och dessutom har vi både i svenska och engelska en form av diagnosprov som jag alltid kör och utifrån det kan jag se direkt att där har vi de riktigt stora svårigheterna.

Vi: Gör ni diagnosproverna i sjuan då?

Andreas: Ja.

Vi: Vilka är de vanligaste svårigheterna?

Andreas: Ja om vi tar svenska så testar vi av läshastighet, ordkunskap och rättstavningsförmåga. I engelska testar vi hörförståelse och läsförståelse och ordkunskap och grammatisk utveckling. Med det har vi en ganska klar bild av vad de kommer att ha med sig.

Vi: Okej, när det gäller metoder använder du dig av olika arbetssätt för att nå alla elever?

Andreas: Eeh. Två bitar, det ena är att jag försöker identifiera mig med de svaga eleverna och jag kan ta några konkreta exempel, det här med lässvagheter som är det stora problemet. Om jag gör ett prov så kan jag bli ilsken när jag ser en del av mina kolleger, jag har lärt mig hur man använder en ordbehandlare och det innebär att jag ska ha ett prov och jag ska ha den här texten. Okej, så här mycket vart det (texten), genom att bara trycka Control a och Control nio några gånger så får jag upp texten i en större storlek. Det är små detaljer men det gör skillnad för de svaga. Ibland har jag tryckt upp ett A4 till ett A3 och erbjudit de svaga. Ibland så vill de ha det och ibland inte. Jag brukar berätta för de som tycker att det är jobbigt att hålla föredrag att de får välja ut tre kamrater som du känner dig trygg med och redovisa för dem i ett grupprum. Och det händer att de sedan kommer fram och vill ta det för hela klassen, de känner att det var ju inte så farligt. En del är så rädda för att redovisa för hela klassen, man kan ju knäcka dem att de ligger hemma och gråter istället. Sen en annan sak när jag var på en sån där föreläsning om learning styles, och ofta har de svaga eleverna behov av att plocka på saker och ting, och då har jag gjort så att jag har hittat på en del övningar där de får placera olika saker, kan vara ordklasserna till exempel, i rätt ruta. De ska känna att de lyckas hela tiden, därför får de en del lätta och en del svårare uppgifter.

Vi: Okej, vidare undrar vi vad gör du när du upptäcker att en elev har svårigheter? Finns det några åtgärder som du gör individuellt eller har ni något gemensamt i hela skolan?

Andreas: Ja vi har ju det, men om jag som ämneslärare att någon elev inte grejar det hela så måste man ju analysera vad beror det på? Och då delar vi upp det, de som inte har tagit ansvar, bryr sig inte om läxor och annat, och då är det viktigt att få föräldrarna aktiverade och att de pushar på. Och sen finns det dem som har en sådan socialsituation att det inte funkar och då är det det som är orsaken och då kanske man inte kan vara koncentrerad. Sedan finns det dem som har rena svårigheter då får man försöka se vad som behövs, man får ju välja bort saker, och visa dem vad de ska fokusera på. När jag sitter på utvecklingssamtal och en elev kanske har problem i matte, så måste jag ha en kontakt med matteläraren och veta vad har vi för resurser att sätta in där. En del gånger har det hänt att på läspassen har elever suttit och räknat matte för att få extra stöd och hjälp. Vi vill skapa mera tid och samarbete med hemmet, det är huvuddelen i det hela, de ska kunna få hjälp och förklaringar av oss lärare. Men man måste även träna hemma.

Vi: Du har arbetat som lärare väldigt länge nu, anser du ska man inkludera eleverna med svårigheter i klassrummet?

Andreas: Det är ju tyvärr en resursfråga, men om man har resurserna hur ska man lägga in dem? Jag talade tidigare om olika arbetssituationer, jag kan säga så här, jag var tveksam till hur speciallärare förr i tiden kom in under undervisningen. Jag kunde ha lektion och fullt ansvar sen kom specialläraren i och sa vad ska vi göra idag då? Utifrån arbetsbördan, det är klart att den gjorde sig nyttig, men jag kanske hade en genomgång och hon bara satt med. Utifrån det perspektivet är jag tveksam till det inkluderande arbetssättet, jag tyckte att det var bättre att se dem gå iväg. Samtidigt som jag märkte men vad gjorde dem då da? Nu har jag en liten bild av hur specialundervisningen i svenska gick till, och då satt de med rättstavningsprogram och sådant. Jag anser inte att rättstavning är det viktigaste, utan det är mycket mycket annat. Numera är min fru speciallärare och jag vet hur hon jobbar. Då har vi den situationen att hon som gammal erfaren lärare med ett helt erfarenhet av Ltg, sitter på sådan kunskap och erfarenhet att det är ingen annan som kan gå in och ta det. Unga nyutbildade lärare som inte klarar av klass och tänker vad finns det för räddning? De tänker ja jag söker speciallärarutbildning. Jag ser hur inkludering nu är bättre på många sätt därför att det utvecklar eleverna. Jag har till och med haft elever med down syndrom som har gått i mina klasser, jag har aldrig trott att jag skulle ha dem. Så länge det inte går ut över resten av klassen och det utvecklar eleven så är det oerhört positivt. Om man sköter det på rätt sätt kan integrering/inkludering vara något oerhört starkt och viktigt för de svaga eleverna. Men om

man sen bara slänger in en sådan elev som inte får tillräckligt med hjälp och stöd tror jag bara att de mår dåligt.

Albert

Vi: Skulle du kunna berätta lite kort om dig själv, hur gammal du är, hur länge du arbetat som lärare och inom vilka ämnen du undervisar i, vad du har gått för utbildning.

Albert: Okej, 32 år gammal, jag har inte jobbat i 32 år. Det finns de som har gjort det, det finns de som har gjort det. Det finns de som har arbetat i den här skolan längre än vad jag har levt, det är helt otroligt. Det är helt sjukt (skratt). Sex år har jag jobbat, nu till jul har jag jobbat i sex år. So, bara So, och det är ju rätt ovanligt, därför att de allra flesta tjänster som jag har kollat på arbetsförmedlingen, och som So lärare är det nästan alltid så att man får svenska på köpet.

Vi: Det är för att de ser So som bara ett ämne.

Albert: Men man har fullt upp. Jo, juste utbildning, jag gick nere i Kalmar. Det var inget speciellt med den men det är min födelseort, därför blev det naturligt att jag läste där.

Vi: Vad anser du är den största utmaningen i ditt yrke? Finns det några svårigheter?

Albert: Jaaa, den största skillnaden mot hur jag trodde att det skulle va är att lärarhögskolan formar en på ett sätt och gör en beredd för ett visst typ av yrke, det är bara det att när du kommer ut jobbar du inte alls med det yrket.

Vi: Oj då!

Albert: Eller till en väldigt liten del. En undersökning som lärarförbundet har gjort visat sig att undervisningstid, alltså tid med eleverna spenderar en lärare bara 30 procent av veckan och 70 procent i något annat. Hade de sagt det till mig på lärarhögskolan hade jag inte riktigt fattat vad det betydde, men nu förstår jag det. Det är pappersarbete till att börja med, dokumentering, enskilda elevsamtal, det kan handla om slagsmål i korridoren. Det kan handla om att man ska sälja såna här jävla kakor och prylar till en klassresa. Mitt svar är att den största utmaningen är att man blir tvungen att göra saker som man inte hade en aning om att man skulle göra. Man är utbildad till en sak men får jobba mest med en annan sak. Sen är det mentor biten, de 15 elever som man ska guida i tre år. En del klarar sig själva och en del spenderar man flera timmar att ringa till föräldrar varje vecka.

Vi: I klassrummet då, finns det några svårigheter där?

Albert: Ja, det är de tysta barnen. De frågvisa barnen om man nu kategoriserar dem lite, de får ju alltid reda på svaren på deras frågor. För de skriker rakt ut, eller så lär de sig att räcka upp handen, de får ändå fram sitt. Men de som ingenting säger, de som man inte vet "har du förstått lille vän" eller inte? Då kan man tänka, ja du kan väll stanna kvar fem minuter efter varje lektion och kolla. Det hinner man inte med, det finns inte en chans att jag kan göra det med varje elev. Det tycker jag är det jobbigaste, de tysta barnens frågor som aldrig kommer fram.

Vi: Okej, om vi går vidare till nästa fråga, hur skulle du definiera elever i behov av särskilt stöd med egna ord?

Albert: Ja vad ska jag säga? Jo, elever där jag måste sitta själv och göra en egen individuell studieplan för.

Vi: Vad brukar de ha för svårigheter?

Albert: Det kan vara de som inte kan ta till sig långa texter, det har vi ju jätte många, som inte klarar av. Vi har de som inte klarar av att ta anteckningar från tavlan, återigen de tysta, man vill veta vad de tycker och tänker.

Vi: Har du haft andra elever integrerade i klassrummet, förutom de som har läs och skrivsvårigheter?

Albert: Nej det har jag inte haft. Jo ADHD det har vi ju hur många som helst, men det är ju också en populär term just nu, jag tror inte riktigt på det där.

Vi: Okej, men hur uppmärksammar du elever som är i behov av särskilt stöd?

Albert: Ja, jag brukar köra små testgrejer i början, det kan vara, jag kallar det för omvärldskunskap. Det är som ett startpaket jag har i So. Det är enklare frågesporter, det kan handla om världen, till exempel vad heter valutan i Sverige? Det är jätte många som inte kan svara på det, för de vet inte vad valuta är, däremot skulle de säkert veta vad kronor är. Lite såna där kluriga frågor. Sen kör jag lite kartor till exempel har du någon aning om vart USA ligger? Samhällskunskap, vad heter han som bestämmer i Sverige? Det kan vara såna skit frågor. Sen har jag också en skrivuppgift, där vi börjar med att de måste tycka saker. När jag har gjort dem, då får jag ett hum om hur det ligger till. Jag tror att det där har hjälpt mig en hel del. Sen måste jag klaga på en sak och det är att svenska, engelska och matte, de har ju sina diagnoser som är klockrent utformade från myndigheter och skolverk och allt vad det heter. Som testar det ena och det andra. Sånt finns ju inte i So. Man får göra sitt eget material.

Vi: Okej, men vilka är de vanligaste svårigheterna dina elever har?

Albert: Läsa skriva men sen också hur ska jag säga det, eeh de som inte har köksbordsdiskussioner hemma. Där det märks så tydligt att dem här pratar aldrig. För sen kan det va någon som säger att ”jag såg det här på nyheterna” eller ”jag frågade farfar, han berättade”, medan vi har vissa som lever i en liten bubbla ute på landet. Men världen utanför Björnlunda finns liksom inte. Så att läsa, skriva och omvärldskoll helt enkelt.

Vi: mm, vilka metoder använder du dig av för att nå alla dina elever?

Albert: jaa, då svarar man så klassiskt tråkigt, men jag kör på det. Ibland har vi läsuppgifter ibland har vi skrivuppgifter, ibland kollar vi på film, ibland håller jag genomgång, ibland jobbar de på egen hand. Och den sista som jag önskar mig att jag använde mig mer av men som jag inte hinner det är att vi går ut istället. Men jag kan inte mäta har jag riktigt nått alla. Det är mitt tråkiga men ändå ärliga svar.

Vi: skratt. Vad gör du när du upptäcker att en elev har svårigheter, har du egna individuella åtgärder eller är de gemensamma?

Albert: Näe det finns ju individuella varianter, vi har till exempel något som heter So-lätt, det förkortas sol, då plockar jag fram det materialet istället. Annars så har jag den inställningen att jag tycker inte om att särbehandla neråt. För nånstans känner jag att det blir så fel, jag kör samma krav på alla, alla får samma uppgifter.

Vi: Då är det den sista frågan, vad tycker du om att ha elever i klassen som har svårigheter? Ska de inkluderas eller separeras?

Albert. Ooo, av den typen av svårigheter som har kommit upp hittills ska de definitivt vara kvar, det finns ju ingen anledning att trycka ner dem i en liten låda. Sen har jag naturligtvis sett andra elever som har en annan form av, som har gett upp som bara stör eller stökar, då kan de gå till studiegården eller gruvan. Jag har på mina sex år, skickat iväg högst tio elever som jag på heltid har skickat bort, för det gick inte. Det var inte genomförbart att ha dem kvar. Men det är extremfall, ofta har det inte med skolan att göra, det kan vara hemsituationen som är helt vansinnig eller nått sånt. Men helst vill jag att eleverna ska vara kvar i klassrummet.

Vi: Tack, då var vi klara.

Annika

Vi: du kan börja med att berätta lite om dig själv, vad för utbildning du har gått, hur många år du har jobbat som lärare, inom vilka ämnen, hur gammal du e.

Annika: det kan jag börja med, jag är 34 och jag har jobbat, nu ska vi se mm faktiskt i 10 år, till och från. Jag började som lärarvikarie, mest på fritids och i förskolan, sen så pluggade jag ett tag. Sen jobbade jag ett tag som lärare i svenska och SO. Och sen så pluggade jag ett tag till och sen kom jag hit och undervisade i svenska och SO på högstadiet. Det är ja är utbildad i, jag är kulturvetare från början, så jag har kulturvetarexamen. Sen har jag läst en massa pedagogik och arbetsrätt och såntärt. Och på personalvetarutbildningen tog jag ingen examen.

Sen så har jag läst statsvetenskap, sen tog jag lärarexamen under tiden som jag jobbat. Så jag är behörig lärare i historia och samhällskunskap. Och just det sen är jag genuspedagog, så jag har läst genusteori ungefär 20 poäng.

Vi: det var mycket (skratt) okej men och vi frågar dig vad du anser är den största utmaningen i ditt yrke, vad skulle det vara, finns det några svårigheter?

Annika: och då tänker ni lärardelen, största utmaningen är att hitta alla elever där dom är och att försöka tänka sig in hur eleverna tänker och behöver. Att försöka se vad dom behöver, och hjälpa dom på deras nivå.

Vi: vilka svårigheter möter du då?

Annika: heh det är det som är svårigheten, det är det som är mitt jobb. Allt sånt ämneskunskaper, det är ingenting. Svårigheten är att alla elever är olika, att dom går i klasser och klasserna är olika. Det som har funkade lysande i en klass ett år, funkade inte nästa år. Dessutom att bredda; jag har elever som går härifrån (visar med sina händer avståndet mellan eleverna nivåer) där dom har full läskunnighet och har pluggat i nio år och vill ha mer och mer, dom är här. Och sen har jag elever som har kommit upp till högstadiet, som fortfarande inte kan läsa eller har dåliga skolerfarenheter, det här är något som jag tycker har vidgats. För dom här rasande duktiga finns och kommer att alltid finnas men det är många fler som kommer till mig som har väldigt lite med sig. Och då tänker jag att jag måste stötta dom lite mer och hitta dom. Och hittar jag inte dom så måste jag hitta en annan lösning för dom att utvecklas.

Vi: om du skulle definieras elever med särskilda behov, hur skulle din definition se ut?

Annika: att alla elever behöver särskilt stöd i nånting. Det måste man ha som utgångspunkt, sen kan vi inte kategorisera och säga här har vi elever tio elever i behov av stöd, de gör man inte. Det är tankesättet, alla behöver särskilt stöd och jag måste vara beredd på att dom alltid i något läge kan behöva det. Man måste vara flexibel, men har man självklart en diagnos, läs och skrivsvårigheter, ADHD eller någonting såntårt, så har vi lättare för att exakt se vad dom behöver. Men sen är det många som behöver ett socialt stöd.

Vi: men om vi frågar dig vilka dom vanligaste svårigheterna dina elever har?

Annika: läs och skrivsvårigheter, olika former av funktionshinder som gör att man inte klarar av att sitta i klassrummet eller klarar av att jobba.

Vi: hur brukar du uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd, du har ju haft både svenska och SO, är det enklare, svårare att upptäcka behoven beroende på vilket ämne du har?

Annika: mm alltså i svenska upptäcker man det ganska snabbt. Sen så har man olika diagnoser i svenska från början, från sjuan. Vi ser det snabbt och lufsar in dom. När jag bara har SO så upptäckte jag det när dom började skriva, ganska snabbt. Min träning i svenska var jätte jätte bra det gav mig väldigt mycke. Man upptäcker att vissa kan men är slöa och orkar inte sen finns det en sak till o det är att många elever som inte har tränat sitt språk och det ser jag. Då stavar rätt men det är många som inte klarar av att uttrycka sig, det ser jag också. Där är det många som behöver ett särskilt stöd.

Vi: om man nu tittar på läroplanen så står det att man ska variera sitt arbetssätt för att nå alla elever, vilka metoder använder du i din undervisning för att nå alla?

Annika: alla olika metoder jag kan hitta, lite beroende på vad vi jobbar med. Jag brukar arbeta efter avsnitt. Och i SO är det väldigt textbaserat därför kan det vara tufft för elever med läs och skrivsvårigheter, då måste man hjälpa dom och då har vi olika alternativ och det är, att man läser högt, inspelade texter på band eller lättare texter som finns, med det har vi väldigt olika åsikter kring bland SO-lärarna. En kortare sammanfattad text gör att eleverna får i alla fall en uppfattning om det vi jobbar med, som gör att dom kan fixa uppgiften. Ibland har jag genomgångar och ibland ser vi på film så sånt kan man variera. Men även muntliga och skriftliga insatser, muntligt kan också variera, om dom vill inför en hela klassen eller en

mindre grupp. Muntliga prov brukar jag också ha. Alla redovisningsformer finns för alla och alla får tillgång till lättare material om dom vill ha det.

Vi: är det något du tänker på när du väljer metoden?

Annika: aa men till slut blir det till en vana, när jag till exempel har genomgångar jag försöker dra ner det så mycket som möjligt för att alla ska hänga med. Sen får dom anteckna, och dom som inte hinner med så brukar jag kopiera nåns anteckningar. Och ibland säger jag nu lyssnar ni bara, och det funkar väldigt bra för vissa. Många som har läs och skrivsvårigheter har utvecklat sitt sätt att lyssna.

Vi: vad gör du när du upptäcker att en elev har svårigheter, vad gör du, hur går du tillväga, har du några individuella åtgärder eller finns det gemensamma för hela skolan?

Annika: vi brukar prata i arbetslaget och bestämmer hur vi ska göra, men ganska snabbt när jag upptäcker att en elev har svårigheter i samband med resurslärarna så försöker vi göra det enklare på något sätt. Jag försöker i SO lösa det på egen hand, man ställer inte lika höga krav på den eleven. Och eftersom vi har mentorssystem så är det mentor som ska ha koll på den eleven och arbetslaget får fundera i stort då. Då får man skriva en utredning eller vad det e.

Vi: hur tycker du att man ska göra, ska man inkludera dessa elever i den ordinarie undervisningen eller ska dom gå ifrån?

Annika: att dom ska inkluderas, det händer mycket i ett klassrum och dom behöver utvecklas med varandra. Den policy vi har här är att alla elever ska se varandra. Det är mitt uppdrag att ge den feedback som alla behöver. Slutmålet är att dom ska kunna ta hjälp av varann. Det är viktigt att vara med sina kompisar också. Alltså i vissa lägen måste man plocka ut elever det är när dom behöver special träning eller när dom inte klarar klassrumssituation. Nu har vi elever som inte förstår vad som pågår och visst då, men då måste man vara jätte noga med att inkludera dom i andra sociala sammanhang. Så grunden är att dom ska vara inkluderade och få vara med, men man ska kunna gå ifrån vissa gånger, och inte vara i en liten muppgrupp där man känner att man inte kan någonting alls, det tror inte jag på, man markerar gruppen. Utan man ska hitta individuella lösningar, det du behöver här.

Vi: du e säker på att den specialundervisning eleverna får utanför klassrummet bidrar till nånting?

Annika: JA, om den är välförberedd och det är den här. Vi har väldigt duktiga specialpedagoger. De sker ett samarbete mellan oss och vi kommer fram till en lösning. Tanken eller man har ett mål att eleven alltid ska tillbaka till klassrummet.

Annika: det här går egentligen ihop med jämställdhetsarbetet som jag håller på med, man får inte säga till elever att du får inte gå här. Vi måste tänka på vilka signaler och budskap vi ger ut hela tiden. Och bestämmer vi att alla ska vara i samma klassrum och att den sociala biten är så himla viktigt, då är de det vi strävar mot. Individuellt behöver man kanske hjälp men i slutändan är det sociala det viktigaste. Så det är väldigt viktigt vad vi står för och vad vi tror på.

Vi: det verkar vara en väldigt bra skola.

Annika: aa och det tror jag eleverna tycker också, det är en demokratisk skola, där vi lyssnar på eleverna och det gör vi verkligen. Jag tycker att det är häftigt att elever har egna åsikter och då lyssnar jag.

Vi: det gäller att förstå, vad gör vi här, varför man blir lärare. vissa ser det som ett jobb medan vissa verkligen brinner för det.

Annika: mm man kommer in i det. Jag hade aldrig tänkt mig bli lärare, jag vickade lite och sen när jag hamnade här så kom jag på att det är de här jag vill göra. Det har alltså vuxit fram och det är så himla spännande. Jobbigt med att möta nya elever varje dag, men det e de som e den lilla kicken jag får varje dag. Sen måste man jobba med att skapa gemenskap i klassen så att dom funkar ihop. Vi sitter mycket med eleverna och även på rasten. Det blir en väldigt stor sammanhållning.

Vi: aa men då e vi klara, vi får tacka för att du ställt upp och för dom goda svaren.

Anna

Vi: vi kan börja med att du berättar lite kort om dig själv, hur gammal du är, vilken utbildning du har gått, vilka ämnen du undervisar i, hur länge du jobbat som lärare?

Anna: haa mm jag har jobbat här i snart 11 år, började som totalt obehörig med en årskurs tre klass med mycket speciella elever. Många elever med många olika typer av svårigheter och diagnoser. Både autism, ADHD, damp å koncentrationssvårigheter och olika sätt av besvär. Lärde mig att älska att jobba med ungdomar. Och det gick jätte bra, från att vara en jätte stökig till att bli en grupp där alla gick framåt. Först skulle jag bara ha dom i årskurs tre men det gick bra så jag följde upp dom till årskurs sex. Sen så följde jag upp sju av 20 av dom upp till högstadiet och fanns med som resurslärare för att det skulle fortsätta fungera då.

Vi: då har du haft olika ämnen beroende på vilka svårigheter eleverna haft.

Anna: så på sätt har jag jobbat med alla ämnen, utan att ha varit behörig. Jag kommer tidigare från försäkringsbranschen. När min egen dotter skulle börja skolan, så började jag undra vad e skolan för nått? Jag kände mig rätt rädd så, så då tänkte jag passa på att byta yrke. Tanken va att ja skulle hoppa på lärarutbildningen men sen så gick det så bra och de va så kul att jobba så jag stannade kvar. Nu dom sista tre, fyra åren så jag har pluggat pedagogik på distans. Sen så har det varit mycket handledning och kurser på vägen. Det har bara varit en allmän pedagogik jag läst.

Vi: vad anser du är den största utmaningen i ditt yrke, finns det några svårigheter?

Anna: aa det finns många svårigheter, speciellt att få eleven att hitta sin egen motor, att man faktiskt vill jobba och göra sånt som vi pysslar med i skolan. Det kan vara många som är väldigt duktiga på att mecka med sin mope, eller vara en duktig försäljare på sin fritid, men det vi jobbar med i skolan är ointressant och oftast svårt att få lust till ibland. Och ofta på högstadiet så är dom uttjatade. Så just att få eleverna att hitta sin motivation är det svåraste. Sen kan vi alltid hjälpa till där eleverna är och möta och jobba på det, vill dom inte alls så går det inte.

Vi: om du skulle definiera elever i behov av särskilt stöd hur skulle det vara?

Anna: aa (lång paus) oftast handlar det om baskunskaperna, du förväntar ha något med dig när du börjar sjuan, läsa, skriva, räkna men också studieteknik och egen motor. Och vi har ju elever som är inskrivna i särskolan och har rätt till särskolan som ger dom möjligheten till mer hjälp. Så har vi elever som ligger på årskurs ett nivå, det är jätte kämpigt

Vi: vilka diagnoser är dom vanligaste eleverna brukar ha?

Anna: aa vi har allt från autism å asberger till läs och skrivsvårigheter, särskola, vi har haft träningskola och down syndrom. Just nu är det många som har medicinerad ADHD.

Koncentrationssvårigheter och dyslexi har vi mycket av

Vi: du har inga speciella ämnen, men kan vissa elever ha flera svårigheter?

Anna: mm vi resonerar ganska ofta hur det är för vissa elever, vissa har svårigheter med att koncentrera sig, man kommer inte igång o får inget gjort. Tester görs innan dom börjar högstadiet men visst upptäcker vi att elever har svårigheter som är i större grad.

Vi: men om vi tänker på metoder du använder i din undervisning, hur gör du för att nå alla?

Anna: vi försöker hitta där eleven ligger och jobbar utifrån det. Vi har datorer och vi läser högt för dom, vissa jobbar i grupp. Vi har olika svårighetsgrader på material o så.

Vi: när du upptäcker att en elev har svårigheter hur går du vidare, har du individuella eller har ni några gemensamma åtgärder för hela skolan?

Anna: aa det som är gemensamt är att vi har studiegården, gruvan och andra ställen eleverna får gå till när man bestämt om eleven ska få extra stöd i kärnämnen. Jag tillhör ett arbetslag där man integrerar eleverna i behov av stöd i klassen, sen när dom känner att dom inte klarar

av att sitta i klassen så kommer dom till mig. Vi brukar då sitta med den eleven och lösa uppgiften.

Vi: så det betyder att eleverna går i den ordinarie klassen och kommer till er när dom behöver hjälp med någon uppgift.

Anna: aa exakt, dom flesta får mer tid. Vi försöker prata med dom andra lärarna och får ett hym om vad dom jobbar med. Allt detta påverkar ju eleven, för dom ska känna att dom tillhör den vanliga klassen, blir dom särbehandlade så känner dom av det och sen går det sämre och sämre för dom. Det blir svårare att hitta motivation och lust.

Vi: hittar ni egna former att jobba efter?

Anna: aa vi brukar låta dom gå på utredningar, där specialpedagogerna och kurator försöker diagnostisera, men jag tycker ändå att det är vi som ska försöka hitta dom där dom e. Men det kan kännas bra att ha ett papper på.

Vi: jag tror att du har svarat lite den här frågan, men vad tycker du om elever med svårigheter ska dom inkluderas eller gå ifrån klassen?

Anna: absolut inkludera så länge det går men det finns en gräns om dom förstör för andra eller om dom själva inte orkar och inte tar in något alls, vi har ju några elever som har något i en liten grupp. Känslan av att tillhöra en klass, att man gör samma uppgifter sträcker elevernas självförtroende.

Vi: absolut.

Anna: här jobbar vi med magkänsla och inga stora planeringar, för det håller inte.

Vi: då får vi tacka för oss och för att du ställde upp

Anna: inga problem, om det är något så är det bara att höra av sig.

Alfred

Vi: berätta lite kort om dig själv, vilken utbildning du har gått, hur gammal du e, inom vilka ämnen undervisar du i och hur gammal du e?

Alfred: okej skonummer (skratt) eeh jag är 73a och jag blev klar, det är en flytande gräns så där. 99 skulle jag bli färdig me själva utbildningen men blev klar 00, det e bara för att jag tog biologiexamen också.

Vi: men hur länge har du jobbat som lärare?

Alfred: aa mer eller mindre sen 2000 är de, å då började jag i karlsta, för det är där jag utbildade mig till matte - NO-lärare, framför allt då biologiriiktning

Vi: okej, om vi ska börja med lite svårare frågor (skratt), vad anser du är den största utmaningen i ditt yrke, finns det några svårigheter?

Alfred: jaa, det finns hur många utmaningar som helst, det beror på vad man är ute efter, ska det vara något ämnesfokus eller?

Vi: vi menar mer i allmänhet, det kan vara i klassrummet eller annat.

Alfred: en bit är att ha en social fokus på eleverna, då är utmaningen att få dom att tro på det dom själva vill egentligen ytterst. Ehh så det gäller ju att motivera dom. Sen har man ämnesdelen i de hela då kan jag tycka vad är den största utmaningen där, (paus) det är naturdelen, att få dom att förstå att det finns bara en planet ungefär, kan man slänga den där mobilen och köpa en nu.

Vi: om du skulle definiera elever med särskilt stöd hur skulle det vara?

Alfred: ingen aning faktiskt, att dom inte kan ta till sig ämnet eller att dom inte kan komma in i gruppen socialt. Äsch jag vet inte

Vi: okej, men vilka är de vanligaste svårigheter som dina elever har?

Alfred: aa, men dyslexi är väl det vanligaste, dom brukar ofta inte klara av läsetalen i matteboken.

Vi: så när du har matte, är det enklare för dig att hitta dessa svårigheter?

Alfred: nja eller joo man upptäcker lättare när dom inte klarar av ett tal i matte, inte ens det enklaste talet. Därför brukar jag säga till eleverna att följa med sina föräldrar att handla, för det ger ganska mycket. Och man åker någonstans att man frågar hur lång tid det tar, hur många kilometer man har åkt och så vidare. Dom måste få en verklighetsanknytning till matte, där gäller det att föräldrarna är engagerade. Så i första läget är att dom inte klara av talen i matteboken.

Vi: i och med att du har olika ämnen, kan det vara lättare eller svårare att hitta dessa svårigheter beroende på vilket ämne du har?

Alfred: mm egentligen inte, det som kan vara jobbigt är att matte är ett kärnämne och det blir mer piska i det, man måste hela tiden vara på dom och säga du måste lära dig det här. Det blir mer fokus på matte än NO. Men att upptäcka dom kan vara lika lätt och lika svårt, det tycker jag.

Vi: om man ska arbeta enligt läroplanen, att man ska variera sitt arbetssätt, hur gör du?

Alfred: jag är väldigt enkel riktad egentligen mycket är att få NO-labben att vara en labb. Då kan man se om den som har svårigheter motoriskt klarar av det, även socialt, att man kan vara i NO salen utan att bränna upp den. (skratt). I mattn har det varit mest att jobba i boken men vi har försökt bättra på oss. Ibland får dom gruppuppgifter som dom sitter och löser tillsammans. Oftast kör vi lite praktiska övningar, och hitta flera lösningsalternativ. Eleverna är oftast fokuserade på att det bara finns en lösning. Men att svara på frågor gör att dom känner att dom gör nått.

Vi: men om du upptäcker att en elev har svårigheter, vad finns det för åtgärder har du några individuella eller är dom gemensamma för hela skolan?

Alfred: ehh vi har ju olika sätten att gå till för att få extra hjälp, vi har studiegården och gruvan. Här försöker jag finnas där för alla, sen har eleverna möjligheter att låna en CD-skiva hem, men det är inte så enkelt, det e ingen som vill ta hem dom för då måste man jobba med den hemma. Får man CD-skivan så lyssnar man på en inläst röst som bläddrar i sidorna i boken. Nä men det är inte många som tar hem den.

Vi: så du tar inte in någon som extra stöd i klassrummet eller tycker du att dom ska gå ifrån?

Alfred: nää nu har jag faktiskt en kille med och det är det bästa för då, då kan jag ta ut elever och plocka löv och kottar och räkna, så den nivån har jag ibland. Så det blir mest räkna i boken eller hålla genomgångar. Den som knallar iväg får kanske en extra timme i veckan och då plockar man oftast bort SO eller NO. Jag tycker det är både och.

Vi: då kanske du har svarat på frågan, ska eleven inkluderas in eller exkluderas från klassen, vad finns det för nackdelar eller fördelar?

Alfred: nackdelen är att jag får så dåligt samvete, när eleven är inkluderad så har den förväntningar när den kommer hit, att den också klarar av ett område, men det går lite trögt. Det brister då man inte kan hinna med alla. Men en fördel kan vara när man jobbar i grupp så handlar det inte om att man blir stämplad utan man jobbar tillsammans och hittar lösningar. Egentligen talar vi bara om ämnessvårigheter och det ägnar vi inte så mycket tid för. Det e bara för att man har så mycket annat man ansvarar för. Men däremot om det är sociala problem eleven har så tar man upp åtgärdsprogram, möte med rektor och kurator, o dom får mycket energi och kraft, dom får mycke hjälp eller försök till hjälp. Men den som har ämnessvårigheter och är tyst dessutom kommer få mycke mycke mindre hjälp. Och så tycker jag att en sån elev skulle må mycke bättre om den fick lämna och gå iväg för att få hjälp. Jag tror det är den tysta ämnessvårighetseleven lider mest utav de här.

Vi: så som vi har förstått har matte fått en större roll än andra ämnen, och i matte är det mycket enklare att upptäcka om en elev har svårigheter, med massa diagnos prov eller?

Alfred: aa på ett sätt håller ja med er men i matte har man mellan skolorna och klasserna en mer enhetlig undervisning. När man säger att det här måste man gå igenom och det blir lättare att sätta fingret på det här kan du inte. I NO beror det mycket på vad lärare lägger fokus på,

vissa kanske tycker att elektrokemi är viktigare medan jag kan tycka att människokroppen är viktigare, sen så skrapar man på ytan på allt annat.

Vi: sker det något samarbete mellan er NO-lärare? att du har biologi och en annan har kemi?

Alfred: nja förut har det sett ut så för att vissa har vägrat att ha ett ämne, men nu e de inte så. Jag tycker vi har sänkt på kraven mer i NO än i matte, man är mer förlåtande i NO.

Vi: okej men då är vi klara, du är godkänd (skratt).

Skola B

Bertil

Vi: Berätta lite kort om dig själv, hur många år du har arbetat som lärare och vilka ämnen du undervisar i och hur gammal du är.

Bertil: 36 är jag i år, jag har jobbat sedan 2001. 2002 blir det nog, fem år. Och jag har jobbat här hela tiden. Bara So. Innan det har jag jobbat lite i särskolan, men som utbildad. Jag gick lärarutbildningen på Södertörn.

Vi: Vad anser du är den största utmaningen i ditt yrke? Finns det några svårigheter?

Bertil: Svårigheten är att försöka anpassa den fyrkantiga skolan, få den att vara tillräckligt flexibel för dem elever som inte passar in i mallen. De elever som passar in i mallen och förstår systemet har inga problem. Svårigheten är de som inte har den flexibiliteten eller förmågan att anpassa sig och förmågan att förstå vad systemet går ut på.

Vi: Hur skulle du definiera elever i behov av särskilt stöd?

Bertil: Det är de elever som inte kan anpassa sig till systemet på grund av olika anledningar. Det kan vara handikapp eller perceptionsstörningar eller att de mår dåligt för tillfället, att de går in i depression eller att det händer något i deras familj eller att de har begåvningsnedsättning som inte heller faller in i skolans system.

Vi: I ditt klassrum, vilka är de vanligaste svårigheterna dina elever har?

Bertil: Den vanligaste svårigheten är att de inte kommer in i klassrummet, det är den vanligaste svårigheten. Anledningen är att det antingen är för stor press i klassrummet eller att de mår så pass dåligt att de inte orkar. Av de 134 eleverna jag har kan jag säga att det är sex sju stycken som inte har förmågan begåvningsmässigt att få godkänt i ämnet. De som jag tror att de skulle tillhöra en annan skolform. Sen skulle jag väl kanske säga att det är ungefär en lika stor grupp som av olika läs och skrivsvårigheter dyslexi, inte heller kan tillgodogöra sig undervisningen i den här formen. Alltså innehållet klarar de av men i formen av den här skolan och den här miljön och det här fyrkantiga klarar de inte av. Och så finns det en grupp elever, det kanske rör sig om 15-20 elever som mår tidvis så pass dåligt att de inte kan tillgodogöra sig undervisningen.

Vi: Hur får du reda på den informationen?

Bertil: Alltså vi har ju en studiegård på skolan där vi har specialpedagoger som finns som ett stöd, inte för So undervisningen utan för kärnämnen. De fungerar lite mer som ett extra stöd och finns det tid där i studiegården även under so lektionen så får de gå och jobba där. Det finns. Annars är det ju kurator och socialpedagog på skolan som. De i sin tur slussas sedan vidare till Bup eller mini Maria som är med missbruksproblematik. Eller på lyktan. Det jobbas oftare då med hela familjen.

Vi: Hur uppmärksammar du elever med olika svårigheter? Är det lättare eller svårare att upptäcka svårigheterna beroende på vilket ämne du undervisar i?

Bertil: Jag har bara ett ämne. Jag försöker att varje termin ha minst ett skriftligt prov, minst en egen skriftlig inlämningsuppgift och någon form av muntlig redovisning. Och sen kan det vara ett fjärde område där man kan få jobba lite grann som man vill. Men att man får in de tre. Och de som har svårigheter i både muntligt och skriftlig framställning de har problem med det oavsett vilket arbetssätt man använder. Sedan finns det vissa elever som tycker att vissa saker

är roligare eller tråkigare som gör att de blir mindre motiverade. De elever som har problem, de har problem oavsett. Sen så skyller många på att det är mycket att läsa "äh jag orkar inte". Och då när det inte är en läsuppgift utan det är kanske en muntlig redovisning som man behöver redovisa, då är det också för jobbigt.

Vi: Har du elever i klassen som har olika diagnoser?

Bertil: Av de här 134 så vet jag att det är fyra fem som har diagnostiserad dyslexi. Vi har två stycken som har en adhd diagnos. Vi har haft två elever med Aspergers, men de slutade förra året.

Sedan finns det även andra saker jag vill förmedla än de som står i betygskriterierna. Jag vill att när eleverna går ut nian ska de känna att de har verktyg för att de ska kunna hantera samhället och livet som finns på utsidan.

Vi: Vad gör du när du upptäcker att en elev har svårigheter? Vad finns det för åtgärder?

Bertil: Först så tas det upp i arbetslaget. För att prata om det är fler som anser att det är en sån problematik. Annsars kan ju felet vara hos mig, att det är jag som behöver arbeta med lite tips och idéer. Sen kan arbetslaget kunna lägga in lite olika insatser, att de kan bli prioriterade på studiegården. Om inte det fungerar så gör vi en Evn-anmälan. Då har vi elevvårdsmöte med kurator, skolsyster och socialpedagog och olika skolledare som sitter med där. Sen om inte det fungerar då gör man en anmälan till elevvårdskonferensen och då måste föräldrarna också bli informerade om att nu har det kommit så pass långt.

Vi: Vad tycker du man ska göra med elever som har svårigheter i klassrummet? Ska man inkludera dem?

Bertil: Det beror på om de har en social kontext att vara i, i skolan. Har de social förmåga att kunna vara i klassrummet och fungera på rasterna och så, då tycker jag att de kan vara kvar. Däremot kan jag tycka att det är synd att många elever som har det behov av extrastöd får ingen hjälp med att bli medvetna om att de har det problemet. Jag tror att klassen och gruppen skulle må bättre om föräldrar och vi lärare och handledare och även skolsyster skulle berätta för klassen att "Nu är det så här att Gustav går i den här klassen och anledningen till att han ibland betar sig underligt eller får speciella böcker beror på det här". Och sen kan man ju berätta att han har den här problematiken och då förstår oftast de övriga eleverna det, och de har oftast en bra förståelse för det. Därför att alla ser om det är någon som har glasögon på sig, eller alla förstår om det är någon som är allergisk.

Vi: Men du tror inte att det kan bli något bakslag istället?

Bertil: Det kan ju bli så att man blir utsatt och mobbad utav det. Men du kan ju bli utsatt och mobbad även om du inte berättar.

Vi: Jo.

Bertil: Om man inte vet om det så kan vissa peka och tycka att det är konstigt. Jag kanske är så pass blåögd så jag tror på det. Vad ska man göra för den eleven som stör på lektionen? Vi har elever i vårt arbetslag där deras föräldrar har gått bort och några har separerat och så vidare, och eleverna mår skitdåligt och är deprimerade. De är i behov av en skolakut som de skulle kunna gå till under ett par veckor och få hjälp och stöd så. Kanske att de kan vara hemma och få undervisning.

Vi: Ja det låter bra. Tack för att du ställde upp.

Björn

Vi: Skulle du kunna berätta lite kort om dig själv? Hur gammal du är, hur länge du arbetat som lärare och inom vilka ämnen du undervisar i, vad du har gått för utbildning.

Björn: Jag är trettio år gammal och jag har arbetat här i fem år. Har gått en ganska krokig bana till den här examen, från början hade jag civilingenjörsexamen i maskinteknik, men jag började arbeta här som obehörig lärare. Och sen så gick jag den här kompletterande utbildningen.

Vi: Vad anser du är den största utmaningen i ditt yrke? Finns det några svårigheter?

Björn: Utan tvekan är den största utmaningen att det finns ett sådant gap mellan elevernas behov. Det finns ju inom samma klass inom samma grupp dels de som behöver utmanas för att de är väldigt duktiga och klara av det man kräver för ett godkänt redan från start. Dels finns det de som behöver väldigt mycket stöd och som i princip inte har en ärlig chans för att nå de kunskaper som krävs för att de ska uppnå målet.

Vi: Vi tror att vi har missat vilka ämnen du undervisar i.

Björn: Ja, jag undervisar i matematik, fysik och teknik, men är behörig inom matematik och teknik.

Vi: Du menar alltså att det är olika nivå på eleverna?

Björn: Jag det är väldigt stor skillnad på elevernas nivå. Det finns bättre klasser anpassade till den gemensamma nivån, det finns alltså inte så stort gap mellan eleverna och det spelar nästan ingen roll om de är svaga allihopa eller väldigt starka allihopa. Det är lättare att undervisa där, då lägger man den undervisningen på den nivån som är nära elevernas gemensamma.

Vi: Blir det så att du ändrar på dina betygskriterier då, när du får såna klasser?

Björn: Jag försöker att inte göra det. Självklart är målet att man ska ha samma betygskriterier för att betyg ska vara lika mycket värt. Men i och med att vi alla är människor och vi ska konstant tolka betygskriterierna i elevernas arbete. I bedömningen ska man hela tiden fråga sig, har eleven nått målet? Så är det väll mer frestande då att låta en sådan elev som är svag i en annars stark klass passera. Bara för att han är väldigt nära godkänt. Men målet är att inte göra så.

Vi: Definitionen av elever i behov av särskilt stöd, är väldigt olika för olika människor, hur skulle du definiera det?

Björn: Det är just elever som i förhållande till den genomsnittliga nivån befinner sig väldigt mycket efter, för det är då man behöver särskilt stöd. Är det så att det är en klass som bara består av svaga elever så kan den vanliga undervisningen vara passad för dem. Och då behöver de kanske inte särskilt stöd. Det är ena kategorin alltså, den andra kategorin är såna elever som faktiskt har en diagnos. Det kan vara dyslexi och autism och sånt.

Vi: Vilka är de vanligaste svårigheterna dina elever har?

Björn: Ja det kan vara en del elever som känner att alla andra är duktigare än mig, de förlorar arbetslusten, motivationen och självkänslan. De eleverna känner det är inte värt och arbetar inte helhjärtat.

Vi: Du undervisar i tre ämnen, hur uppmärksammar du elever i behov av särskilt stöd? Är det lättare att uppmärksamma beroende på vilket ämne du undervisar i?

Björn: Det skiljer sig rätt mycket. Nu undervisar jag i ämnen som har rätt olika karaktär, alla tre ämnena skiljer sig rätt mycket från varandra. Matematik är ett mera kommunikationsämne, det viktigaste i matematik är att tillgodogöra sig budskapet i det man håller på med, det vill säga att man klarar av att förstå språket i matematiken framförallt. Vad de olika symbolerna står för, vad man faktiskt menar med viss ordalydelse "mindre än/mer än". Sen har man ett ämne som fysiken där har man väldigt mycket abstrakta begrepp där man ska kunna leva in sig i saker och ting. Hur förklarar man vad en kraft är för någon som inte läser böcker som inte är intresserad, då blir det väldigt svårt. Men teknik där är det väldigt lätt att upptäcka elever som har problem, för där håller vi på med saker som ligger nära till vardagen, inte bara det praktiska även det teoretiska.

Vi: Vilka metoder använder du dig av i din undervisning för att nå alla elever?

Björn: Det varierar, jag försöker att inte använda exakt samma metod hela tiden, för då är det ju så att man alltid når en viss kategori elever som har lätt för just det sättet. Jag brukar blanda, ibland ska de arbeta i grupp, ibland har jag genomgångar. Ibland ska de arbeta med praktiska grejer och bygga ihop något eget. Och ibland får de arbeta på egen hand för det passar vissa.

Vi: Men om du upptäcker att en elev har svårigheter, har du då individuella åtgärder eller är de gemensamma för hela skolan.

Björn: Det är väldigt olika eftersom vi prioriterar matematiken. Det är ett kärnämne och vi har studiegården dit vi skickar de elever som har svårt att uppnå målet, i den vanliga undervisningen. Det är vad jag använder i förstahand då jag hittar elever med svårigheter. I de andra ämnena är det mera så att jag anpassar undervisningen till dem individuellt, det vill säga att de får andra uppgifter, än resten av klassen. De får göra sånt som är mer anpassat efter dem.

Vi: Om du ger annat material till någon i klassen är det ingen annan som uppmärksammar det?

Björn: Alltså de är ju medvetna om det, en del vill bara göra G-delen, och de är medvetna om att det där leder bara till ett G, och då är vi överens.

Vi: För vi tänker att man ska inte visa tydligt att du är en svag elev.

Björn: De väljer själva att göra det, alltså här finns någonting att göra om man bara siktar in sig på G.

Vi: Elever som har svårigheter, ska de inkluderas i den ordinarie undervisningen eller ska de gå ifrån?

Björn: Det beror på svårighetens art och allvar. Om det är så att de har oerhört svårt så kan det finnas en poäng i att de ska vara utanför. Jag skulle föredra att de elever som har jätte stora svårigheter ska få hjälp vid annat tillfälle också, förutom under lektionen. Jag tycker att de ska vara med i klassrummet tillsammans med sina kamrater även om det ställer krav på mig som lärare. Det är bra att de är där och att de jobbar och kämpar och känner att de är en del av klassen.

Vi: Tack för att du tog dig tid, det var allt.

Birgitta

Vi: Först skulle vi vilja att du berättar lite om dig själv, hur gammal du är, vad du har gått för utbildning, vilka ämnen du undervisar i och hur länge du arbetat som lärare.

Birgitta: Okej, jag är 47, har jobbat som lärare i tre år nu i Januari. Jag började plugga sent men jag är behörig i So, årskurs fyra till nio och jobbar på mellanstadiet.

Vi: Vad anser du är den största utmaningen i ditt yrke? Finns det några svårigheter?

Birgitta: Oj, det finns många. När jag började jobba som lärare så förundrades jag eller chokades jag hur dåligt barn mår. Något som påverkar undervisningen hela tiden ibland är det minsta man gör en dag är att undervisa. Så det som jag känner som en stor utmaning är att få barnen att må så bra som möjligt. För om inte mina elever mår bra, så tar de inte till sig det jag säger i alla fall. Så om man går tillbaks och tittar på min lärarvision som jag skrev innan jag började arbeta som lärare så kan man småle. För den fungerar inte i det verkliga livet. Det viktigaste är att jobba med gruppen, så att de mår bra sen kan man utgå från det.

Vi: Om du skulle definiera elever i behov av särskilt stöd, hur skulle du definiera de då?

Birgitta: Elever i behov av särskilt stöd det är så stort, det är så mycket. Man kan behöva särskilt stöd på grund av att man inte är hemma i svenska språket, man kan behöva stöd för att man är dyslektiker, det kan vara sociala saker, det finns hur mycket som helst.

Vi: När du uppmärksammar att en elev har svårigheter, är det lättare eller svårare att upptäcka det beroende på vilket ämne du undervisar i?

Birgitta: Nu har jag alla ämnen på mellanstadiet. Det jag märker i min klass nu det är att det briser i läsförståelsen, för att klarar man inte av läsförståelsen så klarar man ingenting. Inom matten ser man det också.

Vi: Är det att de inte förstår siffror eller?

Birgitta: Det är olika. Jag har 27 elever i klassen, alla läser väldigt bra, men sen är det väldigt långt ifrån att alla förstår vad de läser, när man frågar ”vad betyder det här du läser”.

Vi: Vilka är de vanligaste svårigheterna dina elever har?

Birgitta: Det är läsförståelse, och det behöver inte bara vara barn som inte ät födda i Sverige, utan det kan också vara ursvenska barn, det brister i läsförståelsen där också.

Vi: Vilka metoder använder du dig av i din undervisning för att nå alla dina elever?

Birgitta: Samvetsfråga. Skulle vilja använda många fler metoder, men som sagt det är inte så där jätte lätt när man så många elever. Lite grann arbetar jag med svenska som andra språk i min undervisning med hela klassen. Det är en bra metod, då får jag med de svaga.

Vi: Du har alltså bara en klass då?

Birgitta: Mm.

Vi: Vad gör du när du upptäcker att en elev har svårigheter? Finns det åtgärder för dessa? Är de individuella för dig, eller gemensamma för skolan?

Birgitta: Ta hjälp av vår specialpedagog. De gör en kontroll och ser.

Vi: Men du har inga individuella åtgärder?

Birgitta: Alltså märker jag att det är någonting som jag inte riktigt kan ta på själv, då är det ju vår specialpedagog som tittar på det. Men sen är det klart att jag lägger upp min undervisning för att så många som möjligt ska vara med. Men det är ju svårt att tillfredsställa de allra duktigaste och de svaga i en och samma undervisning. Det är jätte svårt, det är en utmaning hela tiden.

Vi: Elever med svårigheter, ska de inkluderas i undervisningen eller ska de gå ifrån?

Birgitta: Det är svårt att svara generellt, det finns elever som går ifrån, inte för att de är svaga utan för att de behöver lugn och ro. Och då behöver de gå ifrån en stund och sitta med våra specialpedagoger. Sen skulle det vara optimalt om man hade en specialpedagog som skulle finnas med i klassrummet mera. Och ha henne som en extra resurs i klassrummet. Men de resurserna har vi ju inte idag.

Vi: Då var det nog allt. Tack!

Britt

Vi: berätta lite om dig själv, hur många år du jobbat som lärare, hur gammal du är, vilken utbildning du har gått, inom vilka ämnen du undervisar i?

Britt: oj oj oj jag har jobbat i Sverige i nu 15 år, jag kom hit 86. Jag började jobba i förberedelseklasser i två år och sen gick jag in på lärarutbildningen, efter det började jag jobba som matte, NO lärare.

Vi: om vi frågar dig vad du anser vara den största utmaningen i ditt yrke, vad blir ditt svar? Finns det några svårigheter?

Britt: aa det finns många svårigheter, det har blivit tuffare att jobba som lärare. Man blir trött psykiskt, eleverna har blivit bortskämda, elaka och det finns ingen respekt. Det blir bara värre o värre, nivån har sjunkit väldigt mycket, antalet elever som får ig har ökat väldigt mycke. Nivån har sjunkit totalt å jag förstår inte varför. När jag började som lärare så kunde vi gå igenom två matteböcker på ett år, men nu hinner vi knappt med en halv bok. Det är e ju när den nya läroplanen kom att eleverna ska ta eget ansvar, det blev bara värre.

Vi: du har alltså jobbat med den gamla och nya läroplanen.

Britt: aa jag ha jobbat med båda, vi hade mer styrka, mer kraft och när man började låta eleverna ta eget ansvar då började man tappa.

Vi: känner du att tiden påverkar ditt arbete?

Britt: aa det är tid och massvis av pappersarbete, det mycket av din tid. Alltså jag jobbar inte som lärare, jag sitter o fyller i blanketter, fixar grupper hit o dit, du ska vara här o där, du ska vara med på massa möten. Så arbetsbördan har blivit mycket mer.

Vi: om du skulle definiera elever i behov av särskilt stöd, hur skulle du definiera det?

Britt: det kan variera otroligt mycket, dom som är dyslektiker dom behöver speciella undervisningsmetoder, eftersom dom inte kan läsa och skriva så behöver dom andra saker. Men det här nya diskalkyli inom matte jag tror faktiskt inte på det. Dom vill bara stämpla elever som har någon form av behov. Om du har problem med multiplikationstabellen då har du någon form av diskalkyli, men jag tror inte på det, tyvärr.

Vi: tror du om en elev anstränger sig att den kommer uppnå målen?

Britt: aa det tror jag. Vissa föräldrar vill att deras barn får dom här diagnoserna så att dom får mer resurser, tror dom, men jag tror inte på dom. Tyvärr är vi på väg att sätta namn på allt i skolan. Man blir bara illamående av allt man får. Jag som har jobbat i många år, varför har man nu på senare år pratat om diagnoser? Var tredje eller fjärde barn har någon form av diagnos, är det nya sjukdomar eller vad är det frågan om? Kanske för att det moderna samhället vill sätta namn på allting, jag vet inte. Så därför kan man egentligen inte säga att det finns några elever som är normala. Ibland måste vissa bara andas ut för att klara av ett mattetal, det innebär inte att dom inte kan räkna.

Vi: hur uppmärksammar du elever med svårigheter, är det lättare eller svårare beroende på vilket ämne du undervisar i?

Britt: i matte är det väldigt lätt, NO är lite mer att man gör laborationer, man försöker förstå olika sammanhang, man berättar, drar egna slutsatser, det är lättare att nå alla. Till och med dyslektiker har det mycket lättare, bara genom att de får återberätta något ämne. Men matte det är lättare att upptäcka om eleven har matematiksvårigheter. Men jag tror just nu att många matematiksvårigheter beror på läraren och inte eleven. Det handlar om hur läraren jobbar, vilken kommunikation den har med elever, har du den här kommunikationen då lyckas du som lärare. Men har du däremot ryggen mot eleverna och skriver på tavlan, förklarar ingenting för eleverna så kommer alla ha svårigheter. I matte är det enklare att upptäcka för att du brukar ha genomgång och ställer frågor, då vet du vem som har svårigheter, hänger med och ligger efter. Aa men det blir något av en erfarenhet man får med åren. Det är viktigt att ha ögonkontakt för att se om eleverna är med. Ibland brukar jag variera mina frågor där jag frågar i olika svårighetsgrader, då måste du vara aktiv för att veta vem som är svag och stark. Ibland blir man faktiskt chockad, vissa dyslektiker kan lösa talen med logiken mycket bättre än dom som sitter o räknar med siffror och formler.

Vi: du kanske har svarat på frågan, men vilka är dom vanligaste svårigheterna dina elever brukar ha?

Britt: aaa det kan vara såna som inte har tagit med sig från något tidigare, alltså iland sitter jag o räknar multiplikationstabellen i nian, det spricker hela vägen. Problemet är att elevernas problem följer med hela vägen, vi vet att elever har svårigheter redan i ettan men ändå så kommer dom upp till högstadiet med samma problem. Det är ingen som löser problemen, vad händer under alla år, men det här är ändå mina egna åsikter.

Vi: okej men om vi frågar vilka metoder du använder för att nå alla dina elever?

Britt: det gäller att vara anpassningsbar och formbar också, du ska nå alla i klassrummet och inte bara ställa dig där framme med ryggen mot, då når man ingen. Ögonkontakten som sagt är viktigt för att veta om eleverna har fattat. Det gäller att vara rättvis och nå alla.

Vi: om du upptäcker att en elev har svårigheter finns det några åtgärder, har du individuella eller är dom gemensamma för hela skolan?

Britt: aa vi har åtgärdsprogram som är för individ, alltså vi kollar vad individen behöver så vi kan hjälpa till här i studiegården. Jag kanske inte sa det tidigare men 40 procent av min tjänst ägnar jag i studiegården. Så jag hjälper både sjuor och åttor och sen har jag även andra klasser. Men jag brukar inte lita på åtgärdsprogrammen, jag kör hellre en egen utvärdering för att få reda på hur mycket eleven kan och sen bygger jag vidare på det. Men vi har åtgärdsprogram och varje lärare, handledare är skyldig att skriva åtgärdsprogram som innehåller vilka brister eleven har, sen jobbar vi på studiegården efter dom här bristerna. Men

jag är väldigt skeptisk till det, ibland är det hemkunskapsläraren som skriver åtgärdsprogrammen, den kan inte skriva ett åtgärdsprogram om matematik till exempel. Därför är det viktigt att jag som mattelärare ställer av och kollar om det stämmer det som står i programmet. Dom här skrivs ner tillsammans med föräldrar och eleven. Alltså om du frågar vilken elev som helst, vad behöver du hjälp med? Ekvationer! Procent! Vissa vet inte ens vad det är. Matematik är en process du kanske ska kunna decimaltal och sen kanske du ska lära dig vad procent är.

Vi: vad tycker du att man ska inkludera elever i svårigheter i den vanliga klassen eller ska som gå ifrån?

Britt: både och faktiskt, den ska känna att den tillhör klassen och vara med på mina genomgångar. Vissa kan knäcka koderna och klarar sig i den vanliga klassen och gruppen är bra för vissa elever. Dom som kommer hit till studiegården, många av dom uppnår målen och går tillbaka till klassen. Men det gäller för oss att planera noga för att dom ska få något utav det. Sen kan man försöka hitta eleven på dennes nivå, så att dom först får sitta i klassen och att dom sen får extra hjälp i studiegården. Att plocka eleven från klassen hela tiden kan förvärra saken. Man kan inte riktigt uttala sig om det här men vissa elever kan inte sitta i ett klassrum, då kanske det är bättre att få en annan form av undervisning.

Vi: men då var vi nöjda, tack för att du ställde upp för oss.

Bo

Vi: berätta lite kort om dig själv först, vilken utbildning du har gått, vilka ämnen du undervisat i, hur många år du arbetat som lärare, hur gammal du?

Bo: aa jag e 56 år och har jobbat i 25 år som lärare och innan jag bestämde mig för att bli lärare jobbade jag i 10 år med massa olika saker. Jag gick tillbaka till skolan igenom och läste till mig gymnasiet på folkhögskolan, för jag hade skit dåliga betyg i nian. Efter att ha gått där i två år då började jag tänka på vad jag ville bli, så lärare blev mitt val och det har jag aldrig ångrat. Jag har jobbat mest på mellanstadiet men nu jobbar jag på hög. Jag undervisar nu i SO men jag har haft SO, svenska och engelska på mellanstadiet.

Vi: okej, men vad anser du vara den största utmaningen i ditt yrke, finner du några svårigheter?

Bo: nää (skratt), den största utmaningen i början är att lära känna sig själv och hur man reagerar inför vissa situationer. Förhoppningsvis har man lärt sig det efter ungefär tre år och jag tror inte att lärarhögskolan kan lära ut det här utan det kommer med tiden. Teorin är en sak som man lär sig i skolan, men det en så liten del i hur det är att vara lärare. Sen när man har jobbat så länge som mig så är utmaningen att försöka nå fler än dom normala. Alltså när man börjar tycka att det är intressant med dom som inte är normala då e det roligt.

Vi: vilka är inte dom normala?

Bo: i början är alla en hel massa, så försöker man hålla en normal nivå, och då är det bara 15 av 20 som hänger med, sen så skiter man i alla andra. Men sen när man jobbat ett tag så börjar man bli intresserad av dom fem som inte är med. Det blir roligare att få svar som är fel än svar som är rätt. Får man någon slags relation till dom här fem då blir det roligt. Samtidigt kan man bli kritisk på skolan, man har samma böcker, samma texter för alla, när det egentligen är 25 olika individer på 25 olika nivåer. Kan man inte få relationer med ungarna då går det nog inte.

Vi: jätte bra, om du skulle definiera elever i behov av särskilt stöd?

Bo: jaa frågan är om det är eleverna som behöver ett särskilt stöd eller om det är skolan som behöver ändra på sig. Alla behöver särskilt stöd, alltså jag skulle önska det fanns många fler grupper där man kunde jobba utifrån dom kvalitéter man har och kunna få status på dom, det är där svårigheterna ligger. Men ett praktiskt arbete har alltid lägre status än teoretiskt, kan man jobba upp det så tror jag mycket skulle vara vunnet. Jaa herregud särskilt stöd, dom som

går i studiegården, de e ju såna som inte alls hänger med, som inte hänger med i boken och behöver ett särskilt stöd för att fixa ett g i betyg. Det är teorin bakom men det är många som inte får någon plats, dom är trånga det får inte plats med många. Det är så många som behöver individuell hjälp ibland och det är möjligt att jag kan ge dom det. De stödet behöver inte betyda att jag ska få dom att förstå meningarna utan det kan handla om ett socialt stöd, att bara fråga hur det gick med ridningen, gör att dom växer lite och dom orkar med skolan.

Vi: det gäller att vara insatt i deras privata liv. Men om vi frågar frågan är det lättare att upptäcka dom här svårigheterna beroende på vilket ämne du har?

Bo: jaa, ju längre man jobbar ju mer ser man av svårigheterna. Jag tror att man ser i matte mycket enklare när man kan se att eleverna inte kan grunderna i plus och minus. Dom här eleverna har missat något på vägen. I SO ser man inte det lika lätt, det blir svårt för mig att rätta till om en elev har svårigheter i sitt språk. Man säger på utvecklingssamtalen, ja du borde läsa lite mer för att rätta din stavning. Och muntliga framträdanden, ja okej du vågar inte inför 25, vi kan väl ta det inför fem. Sen hoppas man på att det sker framsteg hela tiden. Det gäller att uppmuntra eleverna hela tiden.

Vi: vilka är dom vanligaste svårigheter dina elever har?

Bo: språket, kan bero på att barn pratar mycket mycket mindre med vuxna. Vuxna tar sig inte tid att resonera om saker och ting med dom och det betyder att dom fastnar i sitt språk. Dom utvecklar inte sitt språk om dom alltid umgås med jämnåriga. Man måste alltid umgås med dom som kan lite bättre. Dom vuxna måste ta sig tid och använda lite svårare ord än dom vanliga. För öppnar dom en SO-bok så är det jätte mycke dom inte förstår och jag tror inte att det har varit så i alla tider. Sen är det många som stänger av när det blir tråkigt och jobbigt, tar man med sig den inställningen till skolan då orkar man inte. Språket är viktigt får att kunna plugga vidare på gymnasiet och efter gymnasiet, och de språk dom har räcker inte. Man rekommenderade läsning och titta på TV men jag kände att det inte räckte till. Problemet hos många familjer är kvantitet, gör mycke gör mycke, skit samma om du inte förstår.

Vi: vidare till nästa fråga, vilka metoder använder du i din undervisning för att nå alla elever?

Bo: mm för att nå så många som möjligt? Varje område är olika, i ett visst område så kanske man jobbar med frågor och svar, ett annat då jobbar man med diskussioner, i ett annat så kanske man gör ett så kallat arbete så den variationen finns ju. Då blir det så att den om tycker om att skriva får göra det när man gör ett arbete och den som tycker om att prata får visa vad den kan genom att vara med i diskussionerna. Sen återigen det här att man ska veta något om ungarna och inte bara stå vid katedern. Alltså under första utvecklingssamtalet är det jätte viktigt att bara lära känna eleven, låta den berätta om sig själv, vad den har för intressen för att sedan skapa ett förtroende med eleven.

Vi: men om du upptäcker att en elev har svårigheter, har du några individuella åtgärder eller finns det gemensamma för hela skolan?

Bo: aa det finns gemensamma för hela skolan, det gör det. Man tar upp det i arbetslaget först, sen kollar man i studiegården om det finns någon plats där, får dom en plats så skriver man ett åtgärdsprogram. Så grejer det försöker jag nog fixa individuellt o sen sociala frågor det försöker jag också ta själv, sen avgör man om man ska göra en soss – anmälan, har man kuratorn också. Sen får man ju avgöra hur mycket man ska engagera sig, det blir väldigt lite tid kvar åt undervisningen.

Vi: elever med svårigheter i klassen, ska dom inkluderas eller exkluderas i den ordinarie undervisningen?

Bo: aa det beror på vad för svårigheter dom har, gå ifrån tycker jag kan vara helt okej för vissa. Har man sociala problem så kanske det är skönt att slippa vara i den vanliga klassen, men har man språksvårigheter så kan klassen bidra till utveckling. Men allt det här är väldigt individuellt. Har man väldigt svårt för matte då mår man nog bra om man får sitta i en mindre grupp och få mer hjälp än den skulle få i en vanlig klass. Men egentligen är det bara i matte

och svenska som det finns organiserat extra hjälp. Ibland tänker jag vad ger dom där extra hjälpen, man säger att den som har störst behov ska ha den extra hjälpen. Men dom som behöver allra största hjälpen får ibland ingen plats, då finns de vissa som har fått en plats men som skolkar.

Vi: aa då var vi klara med våra frågor, tack för att du tog dig tiden för oss.